

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costa 3 florini val. austr., pentru cei ce nu suntu membrii asociatiunei.

Pentru strainatate 9 franci (lei noi) cu porto postei.

Abonamentulu se face numai pe câte 1 anu intregu.

Se abonédia la Comitétulu Asociatiunei in Sibiiu, séu prin posta séu prin domnii colectori.

Sumariu: Documente istorice din 1848—9. — Fabric'a de chartia mechanica dela Zernesci (Urmare). — Starea locuitorilor in comitatulu Marmatiei. — Colectiunea de documente istorice a profesorului Dr. Nicolae Nilles. — Procesu verbale alu comitetului asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu luat in siedinti'a dela 3 Iulie n. 1885. — Despre incassarea tacselor dela membrii asociatiunei transilvane etc.

Documente istorice din 1848—9.

Cea din urma adunare nationala romanésca din 1848.

Vomu numi adunarea tinuta la Sibiiu in 28/16 Dec. 1848 cea din urma, din cauza cà inainte de aceea se mai tinusera: *a)* cea preparativa din Blasiu in duminéc'a Tomei; *b)* cea mare si in veci memorabila din 15—16—17 Maiu convocata cu espresa invoire a guvernului tieiei; *c)* cea din Septembrie tinuta la Blasiu, la care asistase generalulu Schurter cu trupe imperatesci si unde venise si br. Nicolae Vay cá comissariu plenipotenté alu ministeriului ungurescu de insurgenti; éra intre acestea venira la mijlocu si adunarile partiali a le celor doue regimente de granitieri la Orlatu si Nasaudu; in fine *d)* adunarea nationala convocata la ordinulu comandantului supremu br. Antonie Puchner pe 28/16 Decembre.

Protocolulu acestei adunari din urma apucase a se publica dupa originalu in Fóia pentru minte, ànima si literatura Nr. 52 din a. 1848, éra dupa exemplariulu inaintatu la Vien'a s'a tradusu in limb'a germana si s'a publicatu in Romänen der österreichischen Monarchie fasc. I paginile 135—143. Dara Fóia si Gazet'a din 1848 si 1849 au fost arse si nimicite in cele 6 luni Ianuariu—Iuniu 1849 de càtra insurgenti ori-unde s'au aflatu acelea in tiéra si noi nu scimu se fia scapatu nici diece exemplarie din acelea; éra din Romänen der österr. Monarchie anume fasc. I a devenitu atàtu de raru, in càtu istoricii straini cari flu cauta, nici cu bani grei nu'lu mai potu castiga. Acésta impregiurare si anume dorinti'a descoperita de càtra mai multi amici ai istoriei periodului de 37 de ani ne face cá se reproducemu inca unele documente mai importante din acei ani, precumu face si societatea istorica din Budapest'a si mai multi particulari, cari publica sau reproducu din nou multime de documente din acei ani in interesu istoricu.

Vomu incepe astadata cu protocolulu adunarei din Decembre 1848, éra spre a intielege bine scopulu acelei adunari, trebuie se premittemu aci unele informatiuni, pe care le credemu necesarie.

Dupa batali'a dela Muresiu-Osiorheiu intemplata in Novembre intre austriacii comandati de càtra generalulu f. m. I. Gedeon si intre secuii granitieri uniti cu cetele aristocratice comandati de colonelulu Zsombory, br. A. Puchner se aflase in parerea nefericita, cá acuma tiér'a ar fi pacificata cu singur'a esceptiune de secuii din Trei-scaune, precumu elu insusi a declaratù càtra comitetulu romanu, care dupa aceea batalia mersese la elu in corpore, atàtu spre a'lu felicita càtu si spre a'i afla cugetele. In acea parere a sa comandantele a decisu a desarma pe poporulu romanescu si a se apuca de reorganizarea tieiei. Spre acelu scop elu dete ordinu in 9 Decembre, ca sè se tina doue adunari de romani, un'a in Sibiiu si alt'a in Blasiu. Comandantele pretindea dela acelea adunari, cá ele se afle mijlócele cele mai sigure de pacificare si de liniscirea spiritelor, se informédie pe poporu despre starea si schimbarea de atunci a lucrurilor si anume despre abdicarea imperatului Ferdinandu si inaltierea la tronul a junelui archiduce Franciscu-Iosifu, cumu si despre nou'a constitutiune si proclamare de drepturi. In Blasiu nu s'a potutu tiné nici o adunare carei sè i se póta recunósce unu caracteru legitimu. Causale netinerei erau invederate pentru romani, dara sau necunoscute sau ignorate de càtra auctoritatile militari. Episcopulu Ioanu Lemeni cá unulu din presiedentii nationali alesi in adunarea din 15 Maiu se aflá internatu la Clusiu de càtra insurgenti, unde avea se privésca cu ochii sei, cum spèndiura din preotii si protopopii sei. Mai intreveni inése o catastrofa din cele mai teribili in acelea dile. Tocma pre càndu era sè se tina adunarile, generalulu Bem batuse pe Urban si pe generalulu Wardener la Ciucia, acesta in 25 Dec. scapase pàna la Turda, unde si fu lovitù de gutta, éra Urban scapase cá prin minune càtra Bistritia. Pàna in 28 Dec. tóta tiér'a din Murasiu pàna dincolo de Some-siuri, cumu si Secuimea intréga era din nou in flacari. In 27 Decembre trup'a de insurgenti ajunsese éراسi pàna la Aiud, adeca aprópe de Blasiu. Asia era pacificarea tieiei sustinuta de br. Puchner si de cei mai multi co-

mandanti ai sei in Sibiiu! Unde se poti convoca o adunare si la Blasiu?

Din tóta acea catastrofa inse in 28 Decembre nu sciá la Sibiiu nimeni nimicu pe lume, si asia adunarea se tînu in sal'a dela „imperatulu Romaniloru“ ca in timpu de pace profunda.

Sè se observe, ca doue adunari romanesci convocate dintru odata la doue locuri erau se aiba colóre confesionala destinata loru de càtra br. Puchner, pre când adeverat'a loru colóre comuna, impusa loru din nou prin Bem cu insurgentii sei, era colórea flacariloru din locuintiele prefacute in cenusie si a sângelui.

Si intru adeveru cà la inceputulu adunarei din Sibiiu barbatii greco-catolici voindu a respecta inca si acea intentiune misterioasa a comandantelui, se retrasera la o parte si mai alesu pe galerii. In acelea momente episcopulu Andreiu Siaguna și generalulu Pfersmann venitu cu alti doi domni trimisi de càtra comandantele supremu, avura între sine o conversatiune scurta, dupa care fàra a mai perde timpulu cu motivari, invità pe greco-catolici ca se ia si ei parte la desbateri sub presidiulu seu, éra pentru a neutralisá si mai bine colórea confesionala a unei adunàri care avea se discute si se ia concluse in numele natiunei romanesci, éra nu in numele vreunei confessiuni, episcopulu facù sè se proclame între cei trei secretari ad hoc doi greco-catolici si unulu ortodoxu.

Era o epoca de greá cumpana aceea; dara si desbaterile adunarei si tóta tînut'a ei au fostu de o demnitate, încàtu au insuflatu si auctoritatiloru militare unu respectu, la care nu se asteptasera.

Din acestea informatiuni premisse acilea se pòte eplica insusirea si tendenti'a mai multoru puncte, pre cumu si unele parti polemice ale acelu protocolu destinatu a servi totuodata ca memorialu, adnotate de càtra secretariulu referente din discursurile oratoriloru cari au participatu la desbateri mai alesu cându adunarea cerù, cà comitetulu nationale se faca unu raportu luminos despre activitatea sa desvoltata in interesulu causei drepte in cele 2½ luni trecute dela intrarea sa in actiune, ceea ce s'a si întemplatu. Adunarea a tînutu o di, dupa care membri sei ingrijati fiacare de persóna, familia si averea loru au grabitu fiacare càtra casa. Protocolulu adunarei redactatu de unu secretariu a fost autenticatu a trei'a di si subscrisu de episcopulu presedente si de càtra ceilalti doi secretari, éra pentru dd. asistenti militari fu si tradusu in limb'a loru, pentru ca se'lu pòta subscrie in deplina cunoscintia de cauza. Façia cu necurmatele denuntiari, care mergeau la comand'a c. r. generala in contra romaniloru, subscrierile persóneloru militare la acelu protocolu au fostu pentru acelea timpuri de importantia atàtu mai mare, cu càtu protocolulu fiindu inaintatu la cabinetulu din Vien'a, elu in acelea subscrieri cuprindea totuodata unu atestatu de tînutu leala si corecta a poporulu romanescu. Generalulu Pfersmann era omú dreptu si scutitu de preocupatiuni antinationali, dara secretariulu bellicu Florian Glanz simtia multa aversiune façia cu romanii, ceea ce au aretatu la càteva ocațiuni si dupa

restaurarea pazei pre càtu a mai statu cà referente la gubernulu militariu, éra cu loc. colonelulu Klima romanii nu avusera pàna in acele zile nici in clinu si nici in máneca. Destulu cà deputatii nationali dela Vien'a s'au potutu folosi bine de subscrierile loru autentice.

Protocolulu adunarei nationale romane, tînutu in Sibiiu la 16/28 Decembre 1848.

Adunarea compusa ca din 250 membrii, protopopi, preoti, notabili si alta inteligentia a natiunei, fù deschisa prin subscrisul episcopu si presedinte Andreiu Siagun'a la 9½ óre diminéti'a cu unu cuvèntu amesuratu seriósoloru imprejurari, in fiinti'a de façia a onoratei comisiuni militare statatóre din Escelenti'a sa feld-marsialu locotenentulu Pfersmann, secretariulu de resboiu Florian Glanz si vice-colonelulu Klima.

In decursulu cuvèntulu rostitu de presedintele se citi ordinatiunea Escelentiei sale Domnului generalu-comandante baronu Antoniu de Puchner cu dat'a din 9 Decembre 1848 Nr. 4866 atàtu in originalulu germanu, càtu si romanescu. Dupa aceea presedintele 'si continuà cuvèntarea sa, in carea deduse tóta starea presenta a patriei nóstre; osebí între patriotismulu si nationalitatea adeverata si falsa, punèndu-le pe prob'a moralitatii, descrise si terrorismulu dusmanulu cu care ne luptamu, atinse si mesurile càte se luara spre a purtá resboiulu càtu se pòte mai omenesce, éra dupace recomandà adunarei a cautá mesure cu totu-deadinsulu si mijlóce de impacare si de precurmarea crudimiloru, — in urma incunoscintia despre abdicarea dela tronulu a Maiestatiei sale imperatulu si regelui Ferdinand, si despre suirea la tronulu a stralucitulu seu nepotu archiduce Franciscu Iosifu. Scirea din urma fù primita de càtra intrég'a adunare cu vivate intreite.

Dupa acestu cuvèntu totu presedintele provocà pe membrii adunarei, cà se-si descopere ale loru pareri liberu si fara sfala.

Unu membru alu adunarei voi, ca mesurile pregatitóre si ducatóre càtra o impaciuire a tierei, cumu si cele ce sunt a se luá pentru curmarea nelegiuiriloru si a crudimiloru, sè se distinga in momentane, cerute a se luá indata acum, si érasu in altele care se ne asigure pazea si se astempere ori-ce patimi periculóse pentru totu viitoriulu.

Unu altu membru reflectà, cà adunarea ar trebui mai antàtu se afe tóte mesurile si mijlócele càte s'au luat spre acestu scopu de càtra comitetulu romanescu de impacaciune, pentru-cà se scimu de unde avemu se incepemu.

Unu membru alu comitetulu provocatu fiindu dete pe largu o socotéla documentata pentru tóte lucrurile lui pe restimpu de 2 si ½ luni, care si fù primita cu placere si indestulare, recunoscèndu-se totuodata nespusele greutati cu care comitetulu are a se luptá in acestu timpu atàtu de criticu.

Dupa acestea càtiva oratori preoti si mireni incepu-sera a propune diferite mesuri ducatóre càtra linisce si pace. Adunarea dupa o desbatere seriósa de 4 óre,

dupa ascultarea mai multor plânsori de nenorociri amare mai din toate partile tiei, se învoi si votă urmatorele puncte pentru o petitiune nationala.

1. Sè se restaure oficiolatele prin toate comitatele, districtele si scaunele dupa proportiunea ce resulta din numerarea sufletelor osebite dupa nationalitati, si sè se confirme in posturile lor. Acèsta este o mesura ce taie anarchi'a dela radacina; pentru-cà indata ce poporul are oficiali de incredere, asculta si se supune la toate mandatele si mesurile administrative si impaciuitoare, era càrmuirea tiei la casu de neimplinire are pe cine se traga la strinsa responsabilitate. Asia dara restaurarea oficiolatei este conditiunea fara care nu, a pazei.

2. Sè se denumèasca comisiuni in sensulu petitiunei dela Blasiu intarite si de càtra Majestatea sa imperatulu prin prea înalt'a resolutiune din Insbruck 23 Iunie a. c. spre a cercetá toate diferentiele si imparechiarile între fostii iobagi si fostii proprietari, între particulari, comunitati, cumu si între natiuni. Neaparat'a trebuintia a unor asemenea comisiuni o recunoscusera si aristocratii in diet'a lor.

O multime de colonicature luate dela tierani prin toate comitatele si si intrupate in sila cu alodiaturele, mai virtosu dela 1819 încóce, ocuparea éra in sila a fenatielor, padurilor, morilor si ale altor averi comunale prin domnii proprietari sunt totu atâtea obiecte de pretensiuni, care pe poporime o aducu in fórte mare neodichna, asteptându cu neastemperu cá se se decida odata asemenea diferentie.

3. Se mai cerura alte comisiuni mixte, spre a cercetá toate pagubele facute de dusmani prin ardere si pradaciuni, si spre a mijloci indata despagubiri atátu din colecte crestinesci, câtu si mai virtosu din contributi belice, care trebuie sè se iá neaparatu dela orasiile si persoanele rebele. Daca aceste comisiuni nu voru fi grabite, unu mare numeru de comunitati si de familii sunt espuse perirei si stingerei totale, prin care pe viitoriu se pricinuesce si statulu o nespusa pagubire.

4. Sè se dea arme de focu cu baionete la o garda mobila romanésca de 15 mii, carea se fie bine deprinsa si disciplinata. Ca se potemu avea pace, trebuie neaparatu sè se infrène odata dusmanii; acèsta se póte face numai cu arme scopului respundietóre, fara arme nici eroii nu potu fi bravi.

5. Sè se mai càstige vre-o 50 de mii pusce pentru poporul întregu pe socotél'a si pe creditulu natiunei.

6. Sè se deschida scólele, sè se înfiintiedie si clase juridice provisorii la Blasiu si in Sibiiu. Pàna cându se va putea înfiintia universitatea ceruta dela monarhulu, se cere neaparatu, cà junimea studiósá se fia ocupata câtu se póte la unu locu si cu folosu pe viitoriu. Junimea romana in circumstarile presente nu'si mai póte face cursulu juridicu pe la colegiurile in care invetiá pàna acuma, atátu pentru-cà acelea nu sunt si nu potu fi deschise, câtu si pentru-cà n'ar fi cu sfatu a veni in contactu cu junimea magiara, care mai tota se afla in castrele rebele.

7. Comunitatiloru sè se dea lemne de focu din padurile privatiloru, câtu si din cele fiscale, pentru-cà familiile din atâtea sate arse, cum si toate altele, ale caror barbati petrecu cu lunile la lagaru, se nu péra de frigu. Padurile de taiatu se fie pretiuite. Lemnele de scopuri tehnice se fie crutiute.

8. Caus'a muntentiloru din domeniulu Càmpeniloru cu fisculu asupr'a paduriloru se recomànda cu totu adinsulu. Mesure si conditiuni de impaciuire pe viitoriu sunt cá:

9. Adunarea tinèndu-se strinsu de toate puncturile petitiuniloru dela Blasiu din Maiu si Septembrie a. c. protestéza din nou in contra uniunei Transilvaniei cu Ungari'a, cá in contra isvorului de toate nenorocirile patriei nóstre; dèns'a cere ca marele principatu alu Transilvaniei se remàie in a sa independentia, era legile fundamentale se i se întocmèasca dupa nou'a constitutiune austriaca primita si de natiunea romana.

10. Gubernulu din Clusiu, care se compromise de atâtea ori prin portarea sa cea perfida, sè se desfintiedie; decrete si órèndueli ce ar mai purcede dela acelasi, se fie dechiarate de nule, cá unele care in locu se astèmpere, mai virtosu atitia turburarile. Deci adunarea protesta in contra ori caror lucruri ale acelui gubernu; afla de buna si rugamintea comitetului romanu substernta in privinti'a acést'a prin in. General-Comando, la Majestatea sa imperatulu; in urma cere a se înfiintia unu guberniu provisoriu alu tiei, care se aiba increderea publica supt presiedinti'a Escelentiei sale a domnului comandante generalu baronulu Antoniu Puchner, care se administre pàna la definitiv'a pace si regulare a raporturiloru tiei.

11. Adunarea cere si doresce, cá Majestatea sa imperatulu se binevoiasca a confirmá comitetulu romanescu de permanentu, pàna la timpulu când natiunea se va putea organisá si reporturile internationale se voru regula prin o dieta generala.

12. Sè se deschida o dieta compusa din nationalitatile patriei, indata ce voru suferi impregiurarile.

13. Natiunea întemeindu-se pe egalitatea drepturiloru si a nationalitatiloru, 'si reserva dreptulu de a'si alege unu capu nationalu, care se va confirma de Majestatea Sa, si a se organisá in o adunare pe bazele care se voru asiedia de càtra diet'a constituanta a monarchiei garantata pentru toate natiunile.

Intre si dupa statoririle acestor puncturi se facura mai multe interpelatiuni in privinti'a cauzei saso-romane. Comitétulu fu provocatu a aratá, daca au asternutu vre-o cerere si in privinti'a acést'a. Adunarea dechiará, cá este de totu nemàngaiata cu respunsulu universitatii sasesci, daca nu vede in fapta nici o implinire a acelor promise, daca nici comunitatile satesci nu sunt suferite a'si alege liberu macar pe notariulu si juratii satelor, si daca nu se aplica nici macaru unu oficialu de romanu, nici chiar' la satele incorporate din Alb'a superióra si Cetate de balta. Totu-odata se protestà si in contra numirei de pamèntu sasescu, in locu de fundu regiú, avèndu romanii cu sasii in acestu pamèntu proprietate si drepturi egale dupa legi.

Cătra capetulu siedintiei se ridicara vre-o câte-va plânsori amare in contra unoru invinuiiri fôrte asupritóre si cu totul dureróse, ce se scornescu in contra natiunei romane spre a o negri si a o inapoia. Acele invinuiiri sunt, cà: Romanii ar' fi reactionari. Acésta ar' insemna atàta, cá si cum romanii ar' voi a rechiamá iobagi'a si tóte alte tiranii pe capetele loru. Adunarea respinge dela sine acésta invinuire cu tóta urgi'a; dechiara totu-odata, cà natiunea romana vrea tronulu si monarchi'a constitutionala, ér' nu despotismu. Romanii ar' voi unu statu independentu cu calcarea altoru nationalitati? Adunarea privesce acést'a invinuire, cá esita dela acelu egoismu, care ar' mai denegá bucurosu natiunei romane dreptatea si egalitatea. Ungurii voiescu separatismulu monarchiei; ér' romanii tocma acumu isi varsa sângele pentru sustinerea si intregimea monarchiei austriace. Adunarea este convinsa, cà viitoriulu si fericirea natiunei romane sunt conditionate de intregimea monarchiei austriace, pentru care si protestéza cu solenitate in contra ori carui prepusu de separatismu monarchicu.

Romanii ar' fi republicani. Acésta invinuire este destulu de refutata prin credinti'a romaniloru, carea au dovedit'o càtra tronulu austriacu in tóte timpurile, si o dovedescu si acumu atàtu regimentele romanesci, càtu si legiunile nationale, versându-si sângele pentru intregimea monarchiei si pentru august'a dinastia austriaca. Peste acést'a republicanii si reactionarii sunt contradiceri próste, care se sterge una pe alta.

Adunarea protestéza cu tóta tari'a in contra acestei calumnii. Natiunea romana voiesce si cere libertate dreptu intielésa, a carei garantia o vede in monarchi'a constitutionala.

Romanii ar' fi comunisti. Adunarea cunósce si aci numai o calumnie ridicula, pe care érași in unanimitate o respinge cu drépta manie si protestéza in contra ei. Romanii sunt partea mai mare agricultori si economi, cari au simtiulu si boldulu de proprietate osebita; ceréndu ei stergerea iobagiei, cerura tocma garantarea proprietatii. Romanii nu cunoscú nici teoriile comunistice, nici stare de proletari. Ce e dreptu, in acestu timpu de resboiu se facu si nelegiuiiri, si rapiri; inse adunarea fàra ale desvinui càtu mai puçinu, le reduce la isvórele loru firesci, care sunt de o parte diferintiele de proprietate aratate sub punctulu 3., ér' de alt'a desele provocari ale dusmaniloru, prin nemarginitele pradaciuni facute in comunitatile romanesci, care scotu pe ómeni din totu cumpetulu loru.

Adunarea dupa-ce 'si repetí dorinti'a de a'i fi ascultate puncturile susu asternute, fù desfacuta prin domnulu presiedinte Episcopu. Datu in Sibiiu din siedinti'a adunarei nationale.

Pfersmann m. p.,
feldmarsial-locot.

Florian Glanz m. p.,
secretariu belicu.

Klima m. p.,
v.-colonelu.

Andrieu Siaguna m. p.,
episcopu si presiedinte.

Paulu Dunca m. p.,
secretariu adun.

Georgie Baritiu m. p.,
secretariu adun.

I. Hania m. p.,
secretariu adun.

Fabric'a de chartia mechanica dela Zernesci.

(Istoriculu ei).

(Continuare din Nr. 14).

In urmareea conclusului luatú in 11 Octobre st. n. 1852 de càtra consortiulu formatu in modu provisoriu, lui G. Baritiu provediutu cu plenipotentia legalisata i se dete misiunea de a calatori la vreunu stabilimentu mare de ferării, unde se facu totu feliulu de machine mari si mici, gróse si fine, de feru comunu, de otielu, de arama si de alama, dupa cum se cere la o fabrica de marime mijlocia pentru productiunea chartiei. Dupace inse din toti membrii consortiului interimale càti erau subscrisi la contractu nici unulu nu fusese fabricantu de chartie, plenipotentelú nu i s'a datu alta instructiune, de càtu numai copi'a unui pretiu-curentu dela renumit'a casa Escher-Wiese din Zürich, urmá firesce cá elu inainte de tóte se cerce a petrunde pe la fabrice de chartie, care existau mai de multu, spre a se informa si a studia partile constitutive ale fabriceloru de constructiune moderna mechanica, si numai dupa aceea se cugete la arvunire de machine pentru consortiulu dela Brasiovu et Zernesci. Spre acestu scopu elu trebuia sè se oprésca pe câteva dile in Vien'a, unde era si recomendatu la doue case mari; dara pasportu avea se'si scótia si pentru strainatate, ceea ce in anii de ántai ai absolutismului nici decum nu era lucru usioru. Ajungéndu B. la Sibiiu unde se aflá guvernulu tieriei, abia a trei'a di dupa trageri de informatiuni personali i se comunicá din cancelari'a presidiala, cà i se va permite a caletori in staturi straine si cà in alta di va primí pasportu guberniale pentru Germani'a, Belgiu, Oland'a si Elveti'a.*) Calea ferata ajunsese in a. 1852 numai pàna la Solnocu pe malulu Tisei, éra pàna acolo mergeau diligentie. Dela Aradu pàna la Tis'a nicairi vreo urma de drumu asternutu, câte siese cai de cei din Ungari'a innotau prin noroiulu desfundatu in urmareea ploiloru de mai multe dile.

Ajunsu la Vien'a, G. B. rugà pe Ioanu Maiorescu, amicu alu seu din tineretie, cá se'i stea in ajutoriu la misiunea ce luase asupr'a sa. Inainte de tóte densii mersera la renumit'a Casa cunoscuta sub firm'a Alexander Schoeller in Leopoldstadt. Principalulu acelei case le puse mai intài intrebarea: Ce capitalu ati destinatú pentru intreprinderea Dvóstra? Respunsulu fu: optu dieci de mii fl. m. conv.

Dn. Schoeller miranduse de cutediarea brasioveniloru, dise mai departe, cá se nu se incumete a incepe cu unu capitalu asia micu, ci se puna celu puçinu 250 mii fl., apoi mai adaose: Vedeti Dvóstra, noi fratii Schoeller, cari ne tragemu din Prussi'a renana, avemu in patri'a nóstra o fabrica de chartie mechanica, care merge prea

*) In acelési dile din Octobre fusese adusu Avram Iancu din captivitatea dela Alba-Iuli'a la Sibiiu si se aflá împreună cu tata-seu la dl. Elie Macelariu.

bine, éra eu aici in Austri'a me ocupu de mai multi ani cu planulu de a infiintia o alta fabrica de chartie; dara inca nu am curagiu de ajunsu, ori cându iau in revista nenumeratele dificultati, cu care lupta industri'a mare in statulu acesta. In Austri'a nu se facu nicairi machine de cele fine, ci numai de cele ordinare; asiu trebui sele aducu de airea si se platescu vami enorme. Nici tehnici, ba nici lucratori destepti si exercitati pentru fabricarea de chartia nu avemu in Austri'a. Deci eu ve sfatuescu, cá daca sunteti in adeveru decisi a ve realiza planulu, se nu perdeti timpulu cautându machine pentru scopulu Dv. in tierile acestea, ci dta dle Baritiu se mergi la Belgiu, sau mai bine dreptu in Angli'a, de unde trage si fratele meu. Este prea buna si cas'a Escher-Wiese in Elveti'a, dara lucra prea scumpu.

In alta di Baritiu si Maiorescu au mersu la cas'a I. M. Miller et comp. una din firmele cele mai vechi si mai renumite ale Vienei, care pe lângă ce pórtă comerciulu intinsu cu marfi coloniali, este si partasia de frunte la unele fabrice de chemicalii. Acésta casa stetea, cá si Alexander Schoeller, de mai multi ani in relatiuni de comerciulu cu câteva firme din gremiulu levantinu orientale românescu, prin urmare erau amice unele cu altele in sensu negutiatorescu; de aceea si cei 10,000 fl. m. c. concrediuti lui Baritiu cá se platésca o parte din pretiulu machineloru erau dati numai in asemnatiune cátra cas'a I. M. Miller et. comp. cu atátu mai virtosu, cá in urmarea resboiului civile Ungari'a éra cutrierata in partea sa cea mai mare de bande hotiesci, de asia numiti szejény legények (feciori saraci), adeca revolutionari cari traiau din predi si hotii, calcau peste diligentie si ori ce trasura mai eleganta, in care presupuneau caletori cu bani multi.

Betranulu Miller dupace puse celoru doi amici câteva intrebari practice, la care aveau ei se respundia, nu le mai observá altu-ceva, decâtu dete lui Baritiu unu biletu cátra Monsieur Desiré Gilain reprezentantu alu casei Iean Iacques Gilain din Tirlemont in Belgiu, carele tocma atunci se ocupá cu asiediarea machineloru in fabric'a colossala de chartie mechanica infiintata de cátra statu la Schloegelmühl aprópe de orasiulu Glognitz. „Mergeti la dn: Gilain, „Leulu de aurulu“ camer'a Nr. 40, care cá fabricantu de machine intocma precum voiti dv. se le aveti, e in stare se ve dea consiliulu celu mai bunu“.

Cu atáta esira dela bravulu betranu Miller, care era scurtu la vorba. Adeca insusi gubernulu imperiale dupace vediuse cá in tóta Austri'a nu póte afla machine bune si sigure pentru o fabrica a statului, care avea se coste preste optu sute de mii florini m. conv. (preste doue milióné franci) in moneta sunatóre, inchiaiese contractu cu acea casa mare din Belgiu, si unulu din fiii cei mai mari ai lui Gilain petrecea in Vien'a si la Schloegelmühl până la montarea (asiediarea) machineloru si punerea in activitate a fabricei pe lângă garantia de unu anu pentru soliditatea ei.

Belgianulu Desiré Gilain omu de ani 38, dara seriosu cá unu septuagenariu trecutulu prin probe grele

in viétia, dupa-ce le puse mai multe intrebari, aflându cá brasiovenii au numai unu capitalu prea modestu pentru scopulu acesta, le vorbí si densulu mai întâiu cá Schoeller, dupa aceea le dise: In orice casu eu nu sunt de parere se lacomiti la o fabrica prea mare pentru tier'a dvóstra; eu inse voindu se ve ajutu la decisiunea dv. voiu pune se vi se faca unu pretiu curentu specificu pentru tóte machinariile cáte se ceru la o fabrica de chárta mechanica cu siese până in optu hollendere, adeca vase ovali de feru turnatu, fie-care in greutate de cáte 52 maji (centenarie) de Vien'a, in care se macina trentiele; din acelea pretiuri consortiulu dv. va fi in stare de a se orienta mai bine. Dara se nu uitati, cá si zidirea are se ve coste bani multi si cá ve trebuesce capitalu de lucru (fundus instructus) mare, pentru cá se puteti produce macaru patru mii de maji chárta buna pe anu, care singura presupune unu capitalu de 120 mii florini investiti in materialuri, cum trentie, multime de producte chemicalii scumpe, preste optu sute stàngini de lemne de focu pe fie-care anu, apoi salarie si simbrii etc.

Gilain insarcinà pe ingineriulu seu anume Guttman atátu cu calcularea pretiuriloru cátu si cu delinierea unei schitie pentru edificiuulu fabricei, pe care avea se le dea gata in puçine zile.

Intre acestea Baritiu fu informatu, cá in Vien'a totu s'ar afla o fabrica mare de machine întemeiata prin unu consortiu de anglii, care inse dupace le arsese edificiuulu o vënduse la unu ingineriu technicu anume Schwarz. Mergendu elu acolo totu cu Maiorescu, fabricantulu îi primí cu multa bunavointia, éra dupace'i ascultà cu luare aminte le dise acestea: Ar fi in interressulu meu cá se iau asupra'mi liferarea de machine pentru fabric'a planuita de dv; sciti inse ce am se facu eu? Am se vi le comandu pe cele mai multe din Angli'a, se le incarcu apoi cu 5% la pretiu pentru ostené'l'a mea. Machinele dv. au se coste loco in Angli'a 60—70 mii fl. m. c. platiti in libere sterline de aurulu. Agio la aurulu este fórté urcatu, până la 20%. Ve lasu cá se calculati dv. cátu are se ve coste aurulu si cátu amu se iau eu in sum'a de 5%. Cá omu de onóre nu voiu se abusediu de lips'a dv. de praxe in afaceri de acestea, ci ve dau consiliu, cá pe lângă recomandatiuni bune, pe care le puteti avea usioru dela case mari din Vien'a, care au a face cu fabricanti de machinari in Angli'a, se caletoriti dreptu acolo si se ve cumparati ce ve trebue. Ve recomandú acésta cale cu atátu mai virtosu, cá-ci precum credu cá sciti, transportulu pe mare dela Angli'a la Galati costa abia 1/4 parte din cátu aveti se platiti pe uscatu. Se póte cá veti da in Vien'a preste altu cineva, care va voi se ia asupra'si liferarea machineloru dv.; se sciti inse, cá oricine va fi acela, le va comanda totu din tieri straine si consortiulu dv. se va pomeni mai târdiú cá a caditu in mân'a vreunui charlatanulu.

Multiamindu lui Schwarz in terminii cei mai caldurosi pentru acea invetiatura sincera si generósa, G. B. mai asteptà numai primirea proiecteloru si a unei scri-

sori dela Desiré Gilain càtra cas'a loru dela Tirlemont, apoi plecà la Belgiu, incongiurându pe la Prag'a, Drezd'a Lipsi'a, Hanover'a, Coloni'a, din cauza cà in a. 1852 inca nu existà nici o comunicatiune directa de cale ferata dela Vien'a preste Austri'a superiòra si Bavari'a cu tierile renane si cu Belgiu, prin urmare caletori'a de a dreptulu era se coste in timpu si bani intretitu mai multu decàtu prin acelu incungiuru.

Ajunsu in Tirlemont si primitu de càtra betranulu capu alu casei Gilain, acesta inainte de a se demitte in negociare, propuse lui G. B. cà mai àntàiu se caletoresca cu unu fiu alu seu pe riulu Maas la Roulemont in Oland'a, unde se aflà o fabrica mare de chartie cu doue machine infintiatu totu de cas'a Gilain. „Dta esci strainu domnule, ne spui cà nu esci fabricantu de profesiune. Nu voimu se faci cu noi tèrgu pe necunoscutu. Mergi mai àntàiu de vedi acea fabrica montata de noi, fà se ti se dea tóte informatiunile possibili despre calitatile ei, apoi vino cà se vorbimu si mai departe. Acesta fu consiliulu datu de betrànulu Ioanu Iacobu Gilain.

Tóte acestea s'au intèmplatu intocma, si dupa trei dile B. se întórse la Tirlemont; in acea cale asa inse s'au abatutu si la Vervièrs, orasiu renumitu pentru fabricele de panura (postavu). Càtiva capitalisti din Resinari audindu despre planulu acelei caletorii a lui G. B. ii cerusera, cà se le aduca si loru de undeva unu planu pentru o fabrica de tieseturi de lãna, care se coste cu totululu celu multu 30 mii fl. m. c. In fabrice de acelea intrarea era strinsu oprita, in càtu numai dupa pace G. B. isi produse pasportulu, cà se védia principalulu din ce tíera departata a venitu, fu lasatu in launtru, cà se póta vorbi cu dènsulu.

Inainte de plecarea sa dela Vien'a G. B. inaintase la Brasiovu unu raportu lungu, in care comunicà consortiului tóte parerile adunate dela susu numitele case mari, punendu totu odata temeiu pe marimea speseloru, care la plecarea sa nu erau prevediute de càtra nici unulu dintre membrii sei, adeca sum'a aproximativa de 250,000 fl. m. c.

Dupa primirea acelu raportu consortiulu adunatu in siedinti'a din 12 Novembre 1852 consultându-se asupr'a coprinsului intregu, puse la protocolu urmatoriulu conclusu :

„Machinele se fia din cele mai bune ori de unde se voru gási, care sunt mai bune si mai trainice, si intre machine se fia 8 holendere, dara planulu pentru zidire sè se faca si pentru diece holendere, cà la vreme de trebuintia sè se pue inca doue; inse gasindu domnulu Baritiu de cuviirtia cà este mai cu folosu, póte fi si cu diece holendere, dupa cumu i-amu datu in scrisu; se caute si dupa unu manipulantu de chàrtie, adeca mechanicu, càtu si dupa unu planu de zidire“.

Scrisórea inaintata lui intru intielesulu acestui conclusu protocolariu l'a aflatu in Tirlemontu. Cetindu acea scrisóre ori-si cine ar' fi trebuitu se créda usioru, cà membriloru consortiului nu le pasa nici de sum'a prevediuta in Vien'a de 250 de mii fl. m. c. S'au observatu si la altu locu, cà starea financiála austriaca fiindu in acea epoca fórte critica, lumea se temea de unu nou

falimentu de statu, din care cauza ómenii carii avéu multi bani de chàrtie, se cercau se'i imbrace in realitati si in intreprinderi, pe care le credeau mai sanatóse. Spre mai buna intielegere a greutàtiloru cari au urmatu, observamtu la locululu acesta, cà in fabricarea de chàrtia cuvèntulu „holenderu“ adoptatu cine scie de càndu, in locu de a i se díce morisca de macinatu, are si acea semnificatiune, cà cu càtu sunt mai multe morisce de acestea intr'o fabrica, cu atàtu se produce si chàrtia mai multa, prin urmare si edificiulu trebuie se fie cu atàtu mai mare si mai costatoriu, precumu si cà fundus instructus inca trebuie se créscã in proportiunea numerului morisceloru, care daca voru fi de es. 10, potu se prefaca intr'unu anu pãna la 12,000 maji de zdrentie si alte materialuri, din care se mai face hàrti'a.

Dupa-ce se întórse la Tirlemontu, betrànulu fabricantu îi dete o scrisóre càtra fiulu seu din Vien'a si îi díse: „Iubitulu meu fiu Desideriu are dela mine procura netiermurita; deci daca te vei decide ca se inchiei contractulu cu cas'a nóstra, ílu vei inchieia cu dènsulu si plàtile inca le vei face totu la dènsulu in Vien'a, spre facilitarea domniavóstra. Eu inse íti sfatuescu, cà mai inainte de a inchieia cu cas'a nóstra se mai mergi si airea, se intrebi de pretiuri si se'ti càstigi proiectulu si planulu. Esci streinu, din tíera fórte departata de noi; dara cas'a nóstra, care mai are o filiala in Brünn, éra alta la Moscva in Russi'a, voiesce se'si conserve renumele bunu la tóte popórele si se intre cu ele in afaceri.“

La plecarea nu'lu lasara se apuce singuru drumu necunoscutu, ci acelasi fiu alu betrànului care'lu insotise la Oland'a, veni cu elu si pãna la Brüssel'a, unde'lu íntretinù o dí intre cunoscutii sei. De aci fù indreptatu la Parisu, unde afara din fortificatiunile capitalei se afla fabric'a numita a lui Targot de renume universalu. In acele dile inse era nespusu de greu a àmbila dupa afaceri mai mari in Parisu, din cauza cà tocma pe atunci decurgeau alegerile de imperatoru pentru Napoleon al III-lea adeca in 21 si 22 Novembre; dara totu atunci republicanii luasera tóte mesurile pentru o noua batalia de baricade in Paris, si ferberea éra atàta de infricosiata, in càtu se asteptá pe totu momentulu bubuitulu de tunuri si sunetulu de puscii pe stradele capitalei. Din acésta cauza, precum si pentru apropierea ernei B. a statu in Paris numai 8 dile intru asteptarea unui proiectu dela cas'a Targot, care inse nu s'a potutu gati in timpu asia scurtu, dara i s'a trimisu preste câte-va dile la Vien'a.

Dela Paris B. a plecatu pe la Strassburg la Basili'a, si de acolo la Zürich, pentru-cà se'si cerce noroculu si la renumit'a casa Escher-Wiese, a le carei machine erau multu laudate mai alesu de càtra Austriaci, de si le aflau prea scumpe. Acea casa a aflatu de bine cà si cea din Belgiu a trimite pe B. mai àntàiu la o fabrica situata pe teritoriulu cetatiei, pentru-cà se'si faca idea si mai clara despre diversele sisteme introduse in fabricatiunea chàrtiei.

In càtu pentru cautarea de technicu, B. aflà cu totululu de prisosu a angagia pe cine-va atàtu de timpuriu, adeca cu multu mai inainte de a vedé gata macaru edifi-

ciulu fabriciei si machinele aduse pe teritoriulu ei; cãci i se spusese din capulu locului mai alesu când au fost la fabric'a statului in Schloegelmühl, cã numai cu montarea machineloru se voru trece 5—6 luni, in care timpu se póte affá si unu technicu probatu, cã inse tóta difficultatea va fi de a alege technicu bunu dintre cei multi rei si ignoranti, pentru-cã cei buni pretindu plati enorme; cei rei ceru mai puçinu, daca nu sunt tocmai impertinenti, dara facu daune mari pe la fabrice, unii prin lene si reutate, altii prin ignoranti'a loru; se mai întempla se dai preste directori technici de aceia, cari iau mita cu mille dela fabricele rivali, pentru-cã se'ti ruinedie intr'unu modu sau altulu machinele, se deterioriedie fabricatiunea, sau si asia, cã producu fabricate prea bune, inse atãta de scumpe, încãtu proprietariloru fabriciei le vine preste putintia cá se tina concurentia cu altele.

Au urmatu ani, in cari consortiulu fabriciei dela Zernesci a trecut u mai prin tôte calamitatile acestea.

Cas'a Escher-Wiese informata despre planulu consortiului brasiovénu, a comunicatu lui Baritiu prin inginerii sei, cã dènsii fiindu fôrte ocupati, numai dupa diece dile ar' fi in stare se'i prepare proiectele; mai departe i se declarà cu óresicare fala, cã stabilimentele loru se bucura in Europ'a si in Americ'a de unu renume multu mai gloriosu in sfer'a industriei mari, decãtu sè se oblige prin contractu a garanta cuiva pentru calitatile bune ale machineriei loru, ci dèns'a le face si liferédia exactu precumu i se cere, éra de aici incolo védia cumperatoriulu cum se va folosi de ele; cã-ci de se va pricepe la art'a sa si le va conduce bine, machinele voru functiona cum se cade, daca nu se va pricepe, prea curènd le va ruina, intocma precumu póte ruina unu pruncu de 4—5 ani celu mai bunu orologiu.

Cas'a Jeanu Jacques Gilain din Belgiu tocma din contra declarase, cã ia asupra'si garanti'a pe unu anu intregu, sub unic'a conditiune, cá consortiulu se angagedie de directoru technicu in cei de antai 2—3 ani unu individu pe care'l va recomanda ea de unu omu bine calificatu in art'a sa si de caracteru onestu. Mai la vale se va vedea, cã nici contractulu de liferatiune nu a fostu de ajunsu cá se apere si se scutéscã pe consortiu de cele mai mari neplaceri si de daune suferite din caus'a primului directoru technicu anume Fremont, recomandatu de cas'a Gilain.

Acestu casu ne póte servi, cá si nenumerate altele de exemplu, cãtu este de periculosu a se arunca cineva intru o tíera agricola pe industri'a mare, daca in acea tíera lipsescu technici de professiune, bine preparati din scóle, specialisti in cutare ramura a industriei mari, pe care se o cunósca si din praxa, éra nu numai din carti.

Din Elveti'a inbarcându-se B. la Romanshorn pe unu vaporu de pre Bodensee (la Romani Lacus Brigantinus vel L. Venetus et Acronius, lungu de 9 latu de 2 miluri) a trecut u in Bavari'a, de unde s'a intorsu pe la Augsburg si München tot dealungulu Germaniei pela Dresda si Prag'a la Vien'a, unde in 14 Decembre 1852 a inchieiatu cu cas'a J. J. Gilain din Belgiu per procuram

D. Gilain contractulu de liferati'a machineloru, subscrisu de partile contrahente, éra cá martori de unu ingineru si de J. M. Miller et Comp., care a si numeratu fabricantulu à conto la subscrierea contractului sum'a de 20 mii franci in sunatori. Contractulu compusu in limb'a germana si timbratu cu 130 fl. 15 cr. mon. conv. stã din optu puncte principali si o multime de subpuncte, in care sunt specificate mai alesu diverse parti de machinerii in greutate dupa kilograme, care dupa pondulu austriacu facea la 1700 centenarie (maji) de Vien'a. Pre-tiulu loru totale era desíptu la sum'a de 131.734 franci 60 centime, sau in florini conventionali sunatori 51.864 adeca cincidieci si un'a mii optu sute siesedieci si patru florini mon. conv.; éra florinulu conventionalu austriacu se computá dupa cursulu (agio) de atunci cu 2 franci si 54 centesime, adeca cu dauna mare pentru cumperatorii austriaci, cã-ci diferenti'a cursului trebuea sè se platéscã dupa cum era acelasi la burs'a Vienei. Fabricantulu se obligase a lifera pe risiculu seu tôte machineriile dela Tirlemont franco in portulu dela Antverpi'a (Anvers), unde avea se le incarce pe corabie, via Constantinopole la Galati pe risiculu consortiului, dara se le si asigure totu pe comtulu consortiului pentru casu de innecarea corabiei.

Acelu contractu de liferatiunea machineloru fabriciei dela Zernesci se affa petrecutu din cuvèntu in cuvèntu in protocolulu celu mare alu siedintieloru dela pag. 11 pãna la 15.

Dupa întórcerea plenipotentului in patri'a si la famili'a sa consortiulu in siedinti'a sa din 12/24 Decembre 1852 dupace ascultà raportulu destulu de lungu asupra intregiei calatorii, facu a i se ceti si esplica in limb'a materna contractulu inchieietu cu cas'a J. J. Gilain, apoi „s'au declarat u acést'a societate de multiamita cu tôte lucrarile dlui Baritiu, primindu-se tôte de bune, si din partea societatii inca se ratifica acestu contractu.“ Sau adeca dupa stilulu oficiale usitatu, plenipotentului i s'a datu absolutoriu pentru inplinirea missiunei ce luase asupra sa.

In aceea si siedintia s'au mai luat u si alte patru decisiuni, éra protocolulu fu subscrisu de càtra unspredecie membrii càti participasera la siedintia pãna in capetu. Totu in acelea dile s'a introdusu la acelu consortiu prax'a, cá protocólele siedintieloru si concluseloru se fie subscrise de regula de càtra toti membrii càti au participatu la ele, éra nu numai de càtra presiedente si notariu. In decursulu aniloru s'a constatat u si vediutu, cã luarea acestei mesuri de prevedere fusese fôrte nemerita si cã ea devine indispensabila pentru consortiuri sau societati precum a fostu si a fabriciei dela Zernesci, cá sè se védia si dupa o suta de ani, care la ce s'a obligatu, sau care dela cedatoria s'a subtrasu; cã-ci este unu defectu firescu alu ómeniloru, cá se uite o multime de lucruri, fapte si întemplari, éra mai alesu unde vinu afaceri de date si luate, la multi ómeni le si place se uite.

(Va urmá).

Starea locuitorilor in comitatulu Marmatiei.

Comitatulu cunoscutu in actele vechi sub numele latinu Marmatia, in gur'a poporului Maramurasiu si Marmaros, este unulu din cele mai mari comitate ale Ungariei si se tînușe pàna in dilele imperatului Carolu VI de Transilvani'a. Se credea pàna in anii mai dincóce, cã acelu comitatu ar fi locuitu sau preste totu, sau in partea sa cea mai mare de romàni, cari ar fi totu-odata in maiortatea loru nobili in intielesu feudalisticu. Astadi datele statistice si alte informatiuni ne spunu, cã in acelu comitatu raporturile etnografice s'au schimbatu fòrte tare in defavórea elementului romànescu, si cã precum odinióra, inainte cu atàtea sute de ani fanaticismulu religiosu si resbóiele civili au inpinsu pe romanii din comitatele Satmaru, Ugocea, Marmati'a etc. in Moldov'a, in dilele nóstre ii inpinge de acolo unu altu fanaticismu.

Era timpulu supremu cã se se afle cineva, care se studiedie cu deameruntulu, acolo la faci'a locului, cu ochii bine deschisi, inpartialu, in consciintia curata starea locuitorilor acelei regiuni prea frumoșe, care inse gеме si suspina subt blastemulu unei sisteme funeste.

Dara cine erá se faca acelu mare servitiu omenimei? Acelasi publicistu germanu dn. Rudolfu Bergner, care in an. 1884 ne-a surprinsu in modu placutu cu unu volumu de informatiuni despre Transilvani'a publicate in Lipsi'a ¹⁾, scóșe in anulu acesta alte doue opuri instructive si interesante. Unulu din acelea este: *Ungarische Culturbilder. In der Marmaros.* von Rudolf Bergner. Mit einer Karte. München und Leipzig. G. Franz'scher Verlag 1885 pag. 279. Pretiulu 4 marce 50 banuti (Pfenige).

Indata in prefatiune auctorulu se incumata a premita si a declara, cã pe tierile acestea orientali le astépta unu viitoriu bogatu si cã acelu viitoriu va fi alu slaviloru cu memori'a loru cea tare si cu venjós'a potere de viétia, cum si alu romàniloru, cari se indestulescu cu puçinu si au mare potere generatóre.

Cartea intréga se inparte in siese capete.

In capu I. descrie caletori'a sa dela Budapest'a si aci observa, cã pàna la orasiulu Miskolcz totu mai esci in Europ'a; de acolo inse dai in Asi'a cea barbara.

C. II. Scene diverse din comitatulu Marmatiei. Miseriile dela Hust, ruinele, terguri, Sabbat jidovescu,

¹⁾ Siebenbürgen. Eine Darstellung des Landes und der Leute, von R. Bergner, Leipzig. Verlag von Otto Hermann Bruckner. Formatu 8° mare, pagine 410. Noi facuseram analis'a opului acestuia aratându tot-odata, cã dn. Bergner petrecuse vreo cinci septemani in Sibiiu, vreo doue septemani de doue ori in muntii apuseni, caletorise la Brasiovu si la Sinai'a, dupa-ce intrase in tíera din Marmati'a pe la Bistriti'a si Nasaud, oprindu-se preste totu spre a se informa bine. Nu se póte spune câte opiniuni false a coresu cartea lui Bergner despre romani in publiculu nemtiescu. Acésta carte costa 3 fl. 50. Dupa valórea sa este eftina. Se póte vedé la noi si la cancelari'a asociatiunei.

sinagóge, jidovi murdari, bigoti, superstitiosi in gradulu supremu.

C. III. Regiuni selbatice, poporulu ruténu saracu, sdrantiosu, betívu, suptu si storsu de jidovi, de functionari si de preotii loru descriși cã egoisti si rapitori preste mesura. Aici l'au si arestatu pe Bergner din chiaru-seninu, spre a'i insufla frica, apoi a dou'a di l'au pusu in libertate. Trece prin muntii, ajunge la Tecsó. Descrie alegerile ungueresci.

C. IV. Merge la Sighetu, ilu descrie precum este. Trece la Slatin'a. Descrie mai multe stabilimente si fabrice. Bosco-Raho, Bogdan, Körösmező. Selbaticii. Riulu Tisza.

C. V. Poporulu rutenu cã vai de elu, numerulu, traiu, portu, naravuri, càntece.

C. VI. Ajunge la Siugatag. Descrie satele romànesci, cum si dreptatea unguresca de pe acolo in exemple. Budfalva, Banditulu Pinteá (de odinióra). Dà spre resaritu; ajunge in Valea Visieului. La Borsia. Pe unde au trecut tatarii. Trece in Ardélu.

Ne place a crede, cã toti romanii càti cunosc limb'a germana, voru ceti cu folosu acésta carte, éra cei din Marmati'a nu'si voru pregeta a'si face reflexiunile loru la ea, pentru cã se ésa la lumina curatulu adeveru, cu atàtu mai virtosu, cã susu numitulu auctoru dupa petrecere de câteva septemàni in Marmati'a si dupa conversatiuni dese cu mai multi functionari si proprietari germàni sau de alte nationalitati, cari vorbescu bine limb'a germàna, descrie pe o parte mare a locuitorilor Marmatiei cã si cum aceia ar fi selbatici rosii din codrii Americi septemtrionale, éra fruntasii loru banditi si insielatori nascuti si crescuti.

A dou'a publicatiune a lui Rudolf Bergner din a. c. este:

Das Wächterhaus von Suliguli und andere Karpathengeschichten, München und Leipzig 1885 8° pag. 184. Pretiu 3 marce ²⁾. Coprinsulu stà din cinci parti. Cas'a de pazá (se dice si comanda) dela Suliguli. — Reformatorulu. Domnu solgabirau Konyáry cu dn. politiaiu Kovassy (betívi si batausi). — Viatia de vagabundi, Legende si povesti.

Éca, caractere si situatiuni de acestea din viétia popóreloru aru merita se adune si literatii nostrii.

Popórele de origine si de limbi diverse ori càtu de multu ar diferi ele in temperamentu, in caracteru si in totu trecutulu loru unele de altele, totusi se presupune, cã daca locuescu sute de ani impreuna in aceeași regiune si tíera comuna, sau daca locuescu si separate, inse in vecinatate nemijlocita, in decursulu timpului au unele asupra altora influentia mai mare sau mai mica, nu numai in viétia loru publica, dara si in cea privata. Acea influentia se presupune a fi cu atàtu mai decisiva in casuri, càndu popórele se tînu de aceeași religiune, confesiune si biserica, cum si càndu se vedu supuse la aceleasi legi politice si sociali.

²⁾ 1 marca de argintu = 50. cr. v. a., dara cu agio este mai multu.

Că se p^ota reusi unu studiu ethnograficu precum ar fi acesta, se cere neaparat, că ethnografulu se'lu faca la faci'a locului intre popórele pe care voiesce a le descrie, se si cunósca celu puçinu de suferitu limbile loru, se mai fia preparatu bine cu destule cunoscintie istorice si anume se aiba mare cunoscintia de Omu, de ómeni si de popóra, qui mores hominum multorum vidit et urbes.

Poporulu românescu incungiuratu de elementu slavu din trei parti, s'a invecinatu de multe sute de ani, de o parte cu poporulu ruténu, éra de alt'a in Banatu cu poporulu serbescu; mai adaogemu că acestea trei popóra au statu vécuri intregi in comuniune nu numai rituala bisericesca, ci si dogmatica; éra din véculu trecutú incóce o parte considerabila a poporului românescu se afla érași in comuniune dogmatica cu rutenii din Ungari'a septentrionala, ér anume cu ritulu au fostu legati pâna in anulu 1855 de a dreptulu sub hierarchi'a ruténa, adeca pâna la infiintiarea diecesei gr. cath. dela Gherl'a si pâna la arondarea diecesei dela Oradea in acelea regiuni. Din aceste cause si din altele pe care nu voimu se le atingemu aici, credemu noi ca este bine, că se ne ocupamu, de si fórté pe scurtu, de poporulu ruténu vecinu si in parte conlocuitoriu cu românii in regiunile numite mai in susu, si anume in comitatulu Marmatiei, a carui monografia ar fi meritatu de multu că se fie scrisa si românescé.

Dn. Rudolf Bergner, care isi publicà petrecerea sa in comitatulu Marmatiei, pe lângá ce'si facú studiile sale la faci'a locului, se folosi si de o parte a literaturéi germane cãta aflase elu relativa la comitatulu Marmatiei. Elu numera la pag. din urma 28 de scriitori, de carii s'a folositu la compunerea opului seu. Cu acestea inse noi nu cutezamu se dicemu, că cu totu studiulu si cu tóta auctoritatea scriitoriloru pe carii iau avutu sub ochii sei, nu ar fi alunecatu si la unele descriptiuni exagerate. Asia de ex: autorulu descrie la vr'o dóue locuri pe preotii gr. cath. de nationalitate ruténa cá pe nisce ómeni in maiortatea loru fórté lacomi, rapitori, si carii nu ingrijescu intru nimicu de cultur'a si fericirea poporului, precum vomu vedea mai la vale. Dar acést'a este deadreptulu tréb'a si datorinti'a clerului ruténu din Ungari'a de a'si apara in faci'a lumei caracterulu si reputatiunea sa, cãci noi nu facemu aici decãtu puru si simplu o recensiuone cãtu se póte mai objectiva, pentru cá se damu ocaziune acelu cleru, ér pe alocurea si celui românescu de a cunósce cele ce se scriu asupra preotimei acelorú dóue nationalitati intr'o limba universalá precum este si cea germana si se citescu in lumea largá, in salóne de ale prelatiloru si magnatiloru, inca si in cabinetele regiloru. Tocma de aceea vomu citá la loculu acest'a si noi pe cãtiva din scriitorii folositi de cãtra Rudolf Bergner si anume:

Alth, Ein Ausflug in die Marmaros. Mitthlg. d. k. k. geogr. Gesellsch. II. 1858.

Aus den Ostkarpathen Jagdzeitung XVII. Wien 1874.

Golovackij, die Ruthenen. Mitthlg. der k. k. geogr. Gesellsch. Wien 1876.

Heuffler, die Karpathenländer. Wien 1855.

Hingenau, Beiträge z. Landeskdé des nordöstl. Ungarns Mitthlg. d. geogr. Gesellsch. 1861.

Markus, Marmaros-Sziget. Ung. Magazin 1882 II. 103.

M. N. die Staatsforste im Marmaroser Comit. Wochenschr. f. Land- u. Forstwirthschaft 1870.

Paul, aus den östl. Karpathen Ihrb. d. k. k. geol R. 1878.

Smidt, die Salinen der Marmaros. Oesterr. Zeitschr. für Berg- und Hüttenwesen 1874.

Siegmet, Excursionen in die Marmaros. Jahrbuch d. ung. Karpathenvereins. V. 1878.

Temple, die Huzulen. Pest 1866.

Comitatulu Marmatiei are 6 orasie, 162 sate si 34 colonii mici sau asia numite catune, adeca localitati mici impoporate numai de cãte 10—20 de familii. Dupa numeratur'a din urma locuitori sunt 220,566 pe unu teritoriu de 180 miluri patr. austriace, sau in chilometrii 10,35. Adeca acestu comitatu este unulu din cele mai mari, incãtu elu dupa marime vine la alu treilea locu, cãci adeca numai comit. Budapestei are teritoriu de 206³/₄ mil. □, éra comit. Biharú de 197 mil. □. Acea poporatiune inpartita pe unu teritoriu atãta de vastu este asiá de puçina, in cãtu te cuprinde óresi cum jale cãndu o pui in comparatiune chiaru si numai cu locuitorii altoru comitate din Ungari'a. Ne spunu adeca datele statistice, că in Ungari'a propria se vinu pe unu kilometru patratu in cifra de mijlocu 49 suflete, ér in Croati'a cu Slavoni'a 45. In comitatulu Marmatiei se vinu numai 22 suflete pe unu chil. □; asia dara mai puçinu decãtu spre ex. in comitatulu Bistriti'a-Nasendu, unde inca vinu numai cãte 24 de locuitori pe unu kilometru, éra in Comitatu secuiescu Csik 25 suflete, pre cãndu in alte parti ale tieriloru, de ex. in comitatulu Brasiovului vinu 48, in alu Fagarasiului 45, éra colo susu in Ungari'a de cãtra tierile austriace comitatulu Iaurinului are 79, alu Pestei 78, alu Mojonului (Ódenburg) 74, alu Pojonului 73; comitatulu Castrului de feru (Eisenburg) 72; ér in Slavoni'a comitatulu Varasdinu are 95 suflete pe 1 chil. □ Sunt fórté instructive cifrele citate de Bergner la loculu acest'a.

Pe unu arealu precumu veduramu, de 180 mil. □ numai 22 sufl. la 1 chil. si totusi maiortatea din acesti locuitori vine descrisa ca ómenii cei mai seraci, trentiu-rosi, peritori de fóme, degenerati si prin urmare trecuti de cãtra statistici in list'a moribundiloru. Ruteni sau romàni, ori magiari, ori jidani, fie de ori-ce nationalitate, cestiunea in ochii nostrii este de o inportantia esceptionala, pe care o recomãdamu tuturorú barbatiloru seriosi spre studiu aprofundatu.

Cãndu cetimu despre unele tieri, in care locuiescu cãte 5000 si mai multi ómeni pe cãte unu milu □, nu ne vomu mira daca ni se va spune, că o parte din acea poporatiune se afla in stare de proletari golani si flãmândi, cari ori cãtu muncescu, di si nópte, nu'si potu cãstiga nici atãta cu cãtu sè se sature de dóue ori pãdi cu familiile loru. Dara cãndu pe unu milu □ nu se

afla nici 1500 locuitori si totusi se constata la lumin'a dilei, ca o parte considerabila dintre aceia traiescu mai multu numai din apa si aeru, atunci trebuie se presupunemu ca acei locuitori suferu de vre-o gangrena sociala sau nationala, ori pote si religioasa, care'i duce de-a valm'a la mormentu.

In desu numitul comitatu alu Marmatiei abia voru fi treidieci de mii maghiari cu renegati cu totu, vre-o 8,000 germani, si pote vreo 12,000 jidovi. Dicemu pote, pentru-ca noi ne indoimu forte, daca chiaru si cu ocaziunea conscriptiunei din 1880 s'au aflatu adeveratulu numeru alu israelitiloru, cari se inmultiescu necurmatu prin cei veniti din Galiti'a vecina; preste acesta matriculele purtate de rabini asupra nasceriloru sunt supuse chiaru si de cãtra organele gubernului la critica aspra. Toti ceialalti locuitori sunt romani si ruteni, ici colea unele familii armenesci si unu numeru erasi problematicu de țigani. Dara tocma locuitorii din aceste doue nationalitati carii facu immens'a maioritate, er mai virtosu rutenii sau cum le dicu acolo rusnecii, sunt in parte mare cei mai saraci si mai desperati, din caus'a mai virtosu a nesciintiei barbare in care au fostu si sunt tinuti, cum si a spoliatiuniloru la care sunt espusi. Se afla si o parte considerabila dintre ovrei atatu de saraca si trentiurasa, incatu te miri ca nu iau si aceia lumea in capu, precumu o iau multi ruteni, dintre cari dela 1879 pana la 1882 au emigratu 1205 persoane, precumu au emigratu si dintre slavaci preste 12,000 din comitatele locuite de ei.

Este prea adeveratu, ca o parte mare din teritoriulu comitatului Marmatiei se afla coperita cu paduri, dara o parte insemnata sta din pamentu bunu, a carui cultivare respalesce ostenel'a cultivatoriului, pe langa aceea este prea bine cunoscutu, ca alte popora sciui se traga cele mai mari castiguri tocma din folosirea paduriloru, fresce nu prin devastare, ci prin cultivarea loru conformu legiloru forestiere.

In capu III. dela pag. 107 inainte Rud. Bergner ajungendu in regiunea orasiului Huszt si pe la Nagy Agh intre munti, descrie acele tinuturi locuite de ruteni cu colorile cele mai triste. Ca de unu specimen scotemu aici numai cateva calificatiuni.

Satele ruteniloru ni se presenta in timpul de facia intr'o stare forte miserabila. Dealurile cu paduri strimtoredia valea (din regiunea Husztului), incatu celoru locuitori munteni le remane locu puçinu de cultivatu, din care se'si pota scote nutrementulu celu mai necesariu, pentru ca se nu pera de fome. Existenti'a acestoru omeni e trista, inbracati in haine rupte, ei ducu o vietia care semena mai multu cu vietia a fereloru selbatice decatu cu a omeniloru. Daca geniulu poporului rutenescu ar pute se spuna, lumea ar audi dela densulu despre lucruri infricosiate, pe care numai acela le pote crede, care traiesce in mijloculu acestui poporu, inse si unulu ca acela va medita cu orele intregi asupra conditiunei acelu poporu si se va intreba pe sine, ca ore esista in adeveru tota aceea miseria si calamitate pe care o vede elu acolo, sau ca unu demonu reu ilu face se visedie despre lucruri de acelea. Satele ruteniloru sunt com-

puse in acele tinuturi romantice numai din nisce colibe sau bordeie miserabile, pline de necuratii, fara ca ochiulu omenescu se pota da giuru impregiuru de vr'unu obiectu placutu. Acelea nu sunt locuinte de omeni, ci pesceri formate din scanduri, intru cari petrece unu poporu destinat cu se dispara, se apuna. Femeile sunt urite, mici de statura; ele fumedia din pipe proste si 'ti presenta o fisionomia stupida. Barbatii beti de rachiu mergu inpletecinduse, picioarele loru invelite in obiele zdrantiose, corpulu loru coperitu in haine de lana, rupte. Ei mes-teca tabacu (bagau) in gura; exteriorulu loru se presenta ca alu omeniloru lenesi si hebeuci, statur'a loru demna de compatimitu.

Pe candu vecinulu rutenui, adeca slovaculu este muncitoriu si tinerelulu slovacu ambla la scola, invetia cititulu si scrisulu, nefericitulu rutenu mai este inca lipsitu de ori-ce cultura si pentru ori-ce ajutoriu se vede silitu a recurge la vrajmasii sei. Dar de acesta stare de jale a ruteniloru din acele tinuturi paduretie nu ne vomu mira indata ce vomu reflecta, ca intre cele 5 mil. de locuitori ai Galitiei 4 mil. nu sciui carte, ca nu'iau dusu nici-odata nimeni la vre-o scola. Totu in acea stare se afla si rutenii din Ungari'a.

(Va urmã).

Colectiunea de documente istorice a profesorului dr. Nicolae Nilles.

Liber III.

De historia ecclesiae Rumenuorum cum Sede Apostolica unitae.

Cap. I. De vacatione Sedis Alba-Iuliensis (1713—21).

§. 1. De prima electione novi antistitis.

I. De postulatione P. Szunyogh de Budetgin pag. 393.

II. De electione Rev. Wenceslai Frantz.

a) Literae synodicae ad Cardinalem Primate[m] pagina 394—395.

b) Literae P. theologi ad eundem pag. 395—396.

c) Literae Cardinalis Primatis ad protopopas electores pag. 396—398.

§. 2. De administratione viduatae ecclesiae.

I. De ordinaria jurisdictione per Vicarium exercita pagina 398.

II. De extraordinariis cleri Directoribus.

a) P. Iosephus Bardia pag. 399—400.

b) P. Georgius Regai pag. 401—403.

§. 3. De altera electione antistitis.

I. De maturanda electione.

1. Ex literis Exmi. Sigismundi Comitis Kornis ad Cardinalem de Saxonia pag. 403.

2. Ex literis curatorum ecclesiae Valachicae ad eundem pag. 403—404.

II. De vita, studiis et fama Ioannis Pataki.

1. De tempore studiorum in Collegio Germanico et Hungarico.

a) Ex communi alumnorum catalogo msc. in Archivo Collegii asservato pag. 404—405.

- b) Ex catalogo sectioni, Hungarorum proprio pagina 405—406.
2. De tempore apostolatus in Transilvania.
- a) Binae Patakii literae ad Card. Saxonem pag. 406—408.
- b) Literae G. Cantachuseni ad Iosephum Boér pagina 408—409.
- II. De resolutione Caesarea circa electum.
1. Ex literis Caesareis ad Card: Ducem Saxoniae pag. 409—411.
2. Literae Cancellariae Transilvanico-Aulicae ad eundem pag. 411—413.
3. Literae imperatoris ad Summum Pontificem pagina 413—416.
- III. De difficultatibus erectionis episcopatus Fogarasiensis et praeconisationis novi antistitis.
1. De difficultatibus erectionis episcopatus Fogarasiensis ab Episcopo latino Transilvaniae petitis ex Constitutione concilii oecumenici Lateranensis IV. anni 1215.
- a) Textus Constitutionis citatae pag. 416—418.
- b) Literae I. Pataki ad Cardinalem Primatem de difficultatibus ab Episcopo latino motis pag. 418—421.
- c) Querelae Episcopi latini Transilvaniae contra erectionem episcopatus Fogarasiensis ad Cardinalem I. Sacripantes delatae pag. 421—423.
2. De difficultatibus confirmationis novi Episcopi a Dataria Romana ex Regula Cancellariae secunda petitis contra universalem patronatum regis Hungariae pag. 422.
- a) Literae I. Pataki ad Card. Primatem pag. 423.
- b) Literae Card. de Schrattenbach ad I. Pataki pagina 424—426.
- IV. Causa confirmationis I. Pataki in Curia Romana pendente.
1. Relatio de commoratione Viennensi nominati antistitis pag. 426.
2. Responsum Ilimi I. I. Bornemisza de Kászon ad P. Iosephum Bardia de periculis dilatae confirmationis pagina 426—427.
- V. De praecipuis Patakii patronis in Consistorio Summi Pontificis, Card. Ptolomaeo et Salerno pag. 427—431.
- §. 4. De confirmatione pontificia.
1. Bulla erectionis episcopatus Fogarasiensis rit. gr. pag. 431—430.
2. Bulla praeconizationis Ioannis Pataki pag. 438—443.
- §. 5. De directoratu P. Georgii Regai pag. 443.
- I. De progressu s. Unionis et de reformatione morum pag. 443—448.
- II. De utriusque Ecclesiae communicatione in sacris atque divinis pag. 448—455.
- III. De re scholastica pag. 455.
1. De Seminario Alba-Carolinensi pag. 455.
2. De schola Coronensi pag. 455—456.
- IV. De apostolatu caritatis tempore pestis pag. 456—460.
- V. Victimae caritatis PP. Grembs et Ujhely pag. 460—461.
- VI. De grata Societatis Iesu memoria apud. Rumenos. pagina 461.
- Cap. II. De episcopatu Ioannis Pataki (1721—1727).
- §. 1. De installatione antistitis Pataki 462—463.
- §. 2. De firmanda Unione et de moribus reformandis.

- I. De periculo antiqui schismatis resuscitandi pagina 463—464.
- II. De necessitate doctrinae in clero promovendae pagina 464.
- §. 3. Synodus generalis anni 1725 pag. 465—475.
- §. De sede cathedrali rit. gr. Balázsfalvam transferenda.
- I. De antiqua residentia antistitis Valachorum praesidii extruendi causa diruta pag. 475—477.
- II. De capta possessione Domini Balázsfalvensis deque veteri ejusdem ecclesiae olim ab haereticis profanatae, nunc iterum divino cultui restituta pag. 477—478.
- §. 5. De novo theologo pro P. Regai a clero Valachico expetito deque antistite Pataki subita morte extincto.
- I. De Rectore Claudiopolitano vices theologi sustinente ac de clero unito novum theologum sibi deposcente pagina 478—479.
- II. De repentina et improvisa morte Episcopi pag. 479.
- Cap. III. De directoratu Adami Fitter (1728—1729.)
- §. 1. De P. Adamo direttore nominato.
- I. Propositio Carolo VI. imperatori ac regi facta pagina 480—482.
- II. Resolutio Caesareo-Regia pag. 482.
- III. Rescriptum imperatoris et regis pag. 482—483.
- §. 2. Conspectus vitae et gestorum P. Fitter pagina 483—485.
- §. 3. Ex Actis directoratus P. Fitter pag. 485—491.
- §. 4. Acta synodi dioecesanae an. 1728 pag. 491—497
- Cap. IV. De episcopatu Ioannis Innocentii Klein (1730—1751).
- §. 1. De electione et confirmatione antistitis.
- I. Mandatum Caesareo-Regium de facienda electione pagina 497—499.
- II. De electione Ioannis Klein dirigente P. Adamo Fitter peracta. pag. 499—501.
- III. De nominatione Caesareo-Regia pag. 501.
- VI. Ex tempore novitiatus Munkácsini peracti pagina 501—503.
- V. De confirmatione pontificia.
1. De difficultatibus confirmationis ex Actis processus informativi petitis pag. 503—504.
2. De Cardinali Cienfuegos nominati antistitis patrono in Consistorio Summi Pontificis pag. 504—506.
3. De confirmationis Decreto a Clemente PP. XII. emissio deque consecratione Episcopi mox secuta pag. 506—507.
- §. 2. De theologis Emerico Görgei et Georgio Regai 2º (1730—1738) pag. 507—509.
- VI. De sacris missionibus eo tempore inter Valachos Transilvanos obitis pag. 509—512.
- §. 3. De actis Episcopi I. I. Klein usque ad Sedem impeditam (1730—1745).
- I. De conatu studioque antistitis ad diplomata Rumenorum jura exequenda, atque ad odiosas adversariorum exceptiones tollendas.
1. Protestatio regii Gubernii et Statuum Transilvaniae contra favorabilem diplomatis Leopoldini II. interpretationem facta in ipsa ejus promulgatione a. 1730 pag. 512.
2. De conatibus Episcopi sub imperatore Carolo VI. († 20 Octobris 1740) factis pag. 512—517.

II. De actis sub imperatrice Maria Theresia usque ad tempus Sedis impeditae pag. 517—520.

III. De installatione Episcopi I. I. Klein deque synodo generali per eam occasionem celebrata pag. 520—523.

IV. De incremento s. Unionis per culturam juventuti Valachicae adhibitam et per religiosam missionariorum cum schismaticis conversationem.

1. De re scholastica pag. 523—524.

2. De fructu religiosae missionariorum cum schismaticis conversationis pag. 524—526.

V. De concordissimo PP. Societatis et Episcopi Fogarasiensis studio prosperitatem nationis Valachicae promovendi.

1. Binae literae Episcopi ad. P. Hundegger, Superiorem Cibiniensem pag. 526—531.

2. De familiari Episcopi cum Patribus consuetudine pagina 531.

3. De victimis caritatis an. 1738 tempore pestis. PP. Martinus Seiz, Ignatius Waz pag. 531—533.

VI. De Sede episcopali Balázsfalvam translata deque duplici nova fundatione, religiosa ac scholastica, ibidem a Carolo VI. facta.

1. Ex libello supplici a. I. I. Klein imperatori oblato an. 1731 pag. 533.

2. Diploma Caesareo-Regium pag. 533—540.

VII. De novis theologis Episcopi Fogarasiensis. — PP. Nicolaus Ianossi et Iosephus Balogh pag. 540—543.

VIII. De exceptione insufficientis promulgationis atque acceptationis diplomatis Leopoldini II. contra executionem utrimque facta pag. 543—544.

1. Ex epistolis Episcopi Klein ad imperatricem pag. 544.

2. Synodus generalis an. 1739 pag. 544—548.

3. Rescriptum imperatricis ad varia petita Episcopi successive oblata pag. 548—555.

4. De peremptoria solutione dubii circa legalem diplomatis Leopoldini II. promulgationem pag. 555—556.

5. De purgatione legitima Episcopo Klein indicta pagina 556.

a) De schismate inter Valachos renovato pag. 557—558.

b) De Bessarione, monacho Serbico, sub peregrinationis praetextu ad concitandos Rumenos Carolovicio emisso pagina 558—562.

c) De causis famae Episcopi publice laesae ex Actis synodi in negotio suorum petitorum celebratae pag. 562—564.

d) De episcopo purgationis praestandae causa Viennam evocato; de poena contumaciae fugienti, propter contractum eremodiciam, irrogata; de Sede episcopali impedita, pagina 564—567.

Victimae caritatis pag. 567—571.

§. 4. De tempore Sedis impeditae (1745—1751).

I. Animadversiones praeviae de conditione canonica Sedis impeditae pag. 571.

II. De visitatione dioecesis Fogarasiensis ab episcopo Munkácsiensi facta.

a) Relatio de visitatione ex Annalibus msc. Collegii Claudiopolitani ad an. 1746 pag. 571—574.

b) De consiliis post acceptam de exitu visitationis relationem Viennae ac Romae captis.

1. Diploma Caesareo-Regium ad Valachos datum pagina 674—576.

2. De gestis P. theologi authentice comprobatis pagina 576—577.

3. De vicario Apostolico ecclesiae Fogarasiensi a Papa dato pag. 577.

III. De actis sub Vicario Apostolico (1746—1751).

a) De novo theologo, P. Emerico Pallovis pag. 578.

b) De excessibus canonicis Episcopi Klein.

1. De excessibus contra privilegium exemptionis Regularium commissis pag. 579.

2. De excessibus contra auctoritatem Summi Pontificis per attentatam Vicarii Apostolici depositionem commissis pagina 580.

3—4. De excessibus contra jurisdictionem Cardinalis Urbis Vicarii, qua iudicis ordinarii Romanae Curiae ejusque districtus, commissis pag. 580—581.

c) Selectae quaedam epistolae Nuntii Apostolici et Episcopi Fogarasiensis ex tempore Vicariatus Apostolici Petri Aaron.

1. Quinque epistolae Nuntii Apostolici ad Vicarium Apostolicum datae pag. 581—585.

2. Tres epistolae Episcopi I. I. Klein pag. 585—593.

IV. De canonica Episcopi resignatione ejusque causis.

a) De sequestratione Domini Balázsfalvensis ejusque fructuum pag. 593—594.

b) De pseudo-synodo an. 1747 pag. 594—597.

c) De apostasia, prodicione, fuga pseudovicarii Nicolai Balomir pag. 597—599.

d) De resignatione Episcopi pag. 599—600.

V. De novo impetu in s. Unionem facto an. 1751 pag. 600—603.

VI. De laboribus missionariorum S. I. tempore defectio- nis multorum ab Unione pag. 603.

VII. De initiis episcopatus Magno-Váradinensis rit. gr. pag. 603—605.

Cap. V. De episcopatu Petri Pauli Aaron (1752—1764.)

§. 1. P. Michael Salbeck S. I. pag. 605—609.

§. 2. De laborioso episcopatu P. P. Aaron selecta quae- dam documenta.

I. De laboribus apostolicis Societatis Iesu.

a) P. Adamus Iabroczi pag. 609—611.

b) De caritate aliorum missionariorum Valachis eodem anno 1756 praestita pag. 611—612.

II. De lite inter Episcopum et Basilianos per Augustam composita.

a) Literae imperatricis ad Basilianos datae 612—614.

b) Literae ejusdem ad episcopum datae pag. 614—616.

III. De sichastro Sophronio seditiois stimulatore et con- citatore pag. 616.

IV. De Patre theologo ab injuriis seditiosorum defenso.

a) De tutela Patri theologo ex parte Societatis prae- stita pag. 617.

b) De fide publica Patri theologo data pag. 617.

§. 3. De apostolico fine episcopatus P. P. Aaron.

I. De antiqua amicitia inter Episcopum et Patres So- cietatis Iesu morte illius in aevum obsignata.

A. Relatio ex Annalibus mscr. residentiae Nagyányiensis S. I. ad an 1764 pag. 618.

b) Epistola P. Gregorii Major ad Primatem pag. 619.
c) De fundatione Seminarii ab Episcopo facta pag. 619—622.
Cap VI. De vicariatu atque episcopatu Athanasii Rednik (1764—1772).

§. 1. De vicariatu Athanasii Rednik.

I. De confirmatione in vicariatu, de fente icone B. M. V., de morte Episcopi, de flexibilitate corporis defuncti.

a) Selectae epistolae Athanasii Rednik ad Primatem datae pag. 622—627.

Relatio authentica de fente Beatae Virginis icone pag. 627—629.

§. 2. De episcopatu Athanasii Rednik.

I. Literae Episcopi Klein ad Primatem pag. 629—631.

II. Ex literis Episcopi Rednik ad Primatem, post celebratam electionem pag. 631.

III. De mutuis querelis Episcopi Athanasii Rednik et P. Gregorii Major.

a) De querelis Episcopi contra P. Gregorium pag. 632.

b) De oppugnatione a P. Gregorio Major vicissim contra Episcopum adhibita et de fine litis pag. 633.

IV. De missionariis Societatis Iesu sub Episcopo Athanasio Rednik.

a) P. Stephanus More, ultimus theologus pag. 633—634.

b) De aliis missionariis Valachorum pag. 634—636.

c) Ex epistolis Rmi. P. Ignatii Darabant, Vicarii generalis Episcopi Fogarasiensis, ad. P. I. Th. Delpini S. I. pag. 636—639.

V. De morte episcoporum Klein et Rednik.

a) De obitu Episcopi Klein pag. 639.

b) De obitu Episcopi Rednik pag. 639.

Cap. VII. De episcopatu Gregorii Major (1773—1782).

§. 1. De Episcopo Major nomen Collegii de Propaganda Fide grato animo prosequente pag. 640.

§. 2. De Societate Iesu etiam post suppressionem salutis Valachorum serviente pag. 641—643.

§. 3. De re scholastica ac literaria novis studiis promota.

I. De fundatione Balázsfalvensi pag. 643.

II. De juvenibus Romam missis pag. 643—647.

§. 4. De erectione dioecesis Magno-Váradinensis rit. gr. pagina 467.

§. 5. De officiis diplomaticis patronatus et theologatus suppressis, deque Sede Fogarasiensi ad communem ecclesiae suffraganeae conditionem redacta pag. 647—655.

§. 6. De resignatione Episcopi Gregorii Major pagina 655—657.

Cap. VI. De episcopatu Ioannis Bobu (1783—1830).

§. 1. Ex autobiographia Episcopi Bobu pag. 657—663.

§. 2. De discordiis inter Episcopum Bobu et tres Basilianos exortis pag. 663—665.

§. 3. De erectione Capituli Fogarasiensis.

I. De fundatione ac dotatione Capituli pag. 665—668.

II. De confirmatione pontificia pag. 668—671.

§. 4. De Balázsfalvensi Synodo praeparatoria Concilii plenarii Hungariae an. 1822 pag. 671—672.

§. 5. De testamento atque obitu Episcopi I. Bobu pag. 672—674.

§. 6. De incremento episcopatus Magno-Váradinensis pagina 674.

Cap. VIII. De successoribus Ioannis Bobu deque metropolia Alba Iuliensi restituta.

§. 1. De episcopatu Ioannis Lemeny (1832—1850) pag. 675.

§. 2. De metropolia sub Antistite Alexandro Sterca Siulutiu (1851—1863) restituta pag. 675.

I. Ex primis literis encyclicis ad nationem datis an. 1852 pag. 676—681.

II. De erectione provinciae ecclesiasticae Alba-Iuliensis sive Fogarasiensis.

a) Sedes materiae pag. 681—682.

b) Ex bulla erectionis pag. 682—683.

III. Fundatio nationalis et religiosa primi metropolitae pag. 684—692.

§. 3. De statu metropoliae restituae.

I. Series Episcoporum suffraganeorum.

a) Episcopi Magno-Váradinenses rit. gr. pag. 692.

b) Episcopi Armenopolitani sive Szamosujvárienses pag. 692—693.

c) Episcopi Lugosienses pag. 693.

II. Elogium episcopatus metropoliae Fogarasiensis a Summo Ecclesiae Hierarcha datum pag. 694—695.

III. De capitulis cathedralibus provinciae ecclesiasticae Alba-Iuliensis seu Fogarasiensis pag. 695.

IV. De novissimis Synodis in provincia ecclesiastica Fogarasiensi seu Alba-Iuliensi celebratis.

a) De synodo provinciali celebrata an. 1872, a. s. Sede approbata an. 1881 pag. 695—696.

b) De Synodo dioecesis Szamos-ujváriensi seu Armenopolitana pag. 696.

c) De Synodo dioecesis Magno-Váradinensi 696.

d) De Synodo dioecesis Lugosiensi pag. 697.

Celelalte documente istorice numeróse relative la luptele confesionali dintre serbi, ruteni, greci, armeni et. sè se caute in citat'a carte Simbolae vol. I. et II.

PARTEA OFICIALA.

Nr. 162. 1885.

Procesu verbale

alu comitetului asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, luatu in sediti'a dela 3 Iulie n. 1885.

Presiedinte: Iacob Bologa, vice-presiedinte. Membrii presenti: E. Macellariu, I. V. Rusu, B. P. Harsianu, G. Baritiu, P. Cosma, I. St. Siulutiu, E. Brote, cassariu.

Secretariu: Dr. D. P. Barcianu.

Nr. 77. Cassariulu asociatiunei dl E. Brote, aduce la cunoscentia, ca la cererea avocatului Rubin Patiti'a, ca plenipotentiatu alu comitetului in procesulu cátra An'a Berghianu, in caus'a lasamentului dupa George Sibisianu, i s'a datu la insarcinarea presidiului o anticipatie de 25 fl. pentru acoperirea speseloru de apelatiune. (Nr. 160 1885).

— Spre sciintia, incuviintiandu-se platirea sumei amintite de 25 fl. v. a.

Nr. 78. Cassariulu presenta contulu tipografiei archidieceasane cu 248 fl. 45 cr. v. a. pentru tiparirea „Transilvaniei“ in semestrulu I-ii a. c., care suma s'a si achitatu din partea cassei.

— Spre sciintia, incuviintiandu-se platirea sumei de 248 fl. 45 cr. v. a.

Nr. 79. Cassariulu arata, ca contractulu de asigurare pentru cas'a asociatiunei, care espirase la 17 Iunie a. c. l'a reinnoitu pe unu anu cu tacs'a de asigurare de 15 fl. v. a.

— Spre sciintia, incuviintiandu-se platirea sumei de asigurare.

Nr. 80. Dl B. M. Lazaru ingineru asistente la gar'a Rîmnicului-Saratu, multiamesce pentru imprumutulu ce asociatiunea i acordase pentru continuarea studiiloru si pre care densulu l'a restituitu. (Nr. 144/1885).

— Spre sciintia.

Nr. 81. Victoru Stanu, absolutu de clas'a a VI-a dela gimnasiulu de statu din locu, si stipendistu alu asociatiunei, presenta atestatulu scolasticu de pe semestrulu II an. scolasticu 1884—5, dovedindu progresu in generalu bunu. Totuodata cere a i se sustiné stipendiulu si pe anulu scolasticu 1885—6. (Nr. 147/1885).

— Spre sciintia, avendu a i se retrimite atestatulu.

Nr. 82. Ioanu Guguianu, ascultatoru de silvicultura in anulu alu II-lea arata, ca ar' fi fostu, inse pe nedreptu, relegatu dela academi'a din Schemnitz, si se róga a i se sustiné stipendiulu, voindu a continuá studiile pe anulu scolasticu 1885—6 la academi'a de silvicultura din Vien'a (Nr. 151 ex 1885). Cu abatere dela propunerea membrului B. P. Harsianu, care cere ca sè se comunice mai antaiu sentinti'a senatului academicu, priir care a fostu relegatu, — Comitétulu decide:

— Stipendiulu votatu se va sustiné si pentru anulu scolasticu 1885—6, daca petentulu va dovedi la timpulu seu, ca e primitu la academi'a amintita din Vien'a.

Nr. 83. Directiunea despartieméntului XIX (Mures-Osiorheiu) presenta protocolulu siedintiei subcomitetului de dto 7 Iunie a. c. dimpreuna cu 36 fl. 25 cr. ca tacs'e de membri ord. pro 1885 dela dlu Nicolae Moldovanu 5 fl., si dela dlu A. Fráncu tacs'e restante dela 1879—1885 cu 31 fl. 25 cr. In acestu protocolu se constata repasirea membrului asociatiunei Ioanu Voda, se punu in vedere dispositiuni pentru tinerea in tómn'a a adunarei generale a despartieméntului, si se constata primirea recercariloru comitetului de sub Nr. 112/1885, carora se voru conformá. (Nr. 152/1885).

— Spre sciintia, adevierindu-se primirea sumei de 36 fl. 25 cr.

Nr. 84. Cu provocare la adres'a societatii „Transilvania“, se insciintieza, ca nu insista a se conferi ajutoarele date de societate numai invetiaceiloru, cari pentru prim'a óra intra la invetiatura, cere inse a i se trimite cu finele fie-carui anu, câte unu tablou despre elevii aplicati la meserii in cursulu acelu anu, cu ajutoarele societatii. (Nr. 154/1885).

— Spre sciintia, avendu a se trimite la timpulu seu, conspectulu cerutu.

Nr. 85. In conformitate cu conclasulu comitetului din siedinti'a dela 12 Iuniu a. c. si in urm'a insciintiarei primite dela o conferentia a fruntasiloru din orasiulu Gherl'a (Numerulu 156/1885).

— Comitétulu designéza, ca celu mai potrivitu terminu pentru intrunirea adunarei generale a asociatiunei in Gherl'a, dio'a de 29 Augustu st. n.

Nr. 86. Augustinu Botiu, studente de cl. VIII gimnasiala in Naseudu, stipendistu alu asociatiunei, presenta atestatulu semestrale, dovedindu progresu eminentu (Nr. 158/1885).

— Spre sciintia, avendu a i se retrimite atestatulu, ér stipendiulu devenindu vacantu, se va conferi la timpulu seu pe calea concursului.

Sibiiu d. u. s.

Iacobu Bolog'a m. p.,
vice-presidentu.

Dr. D. P. Barcianu m. p.
secretariu al II-lea.

Autenticarea acestui procesu verbalu se concrede Dloru: Siulutiu, Cosma, Harsianu.

S'a cetitu si autenticatu. Sibiiu in 5 Iulie 1885.

Siulutiu m. p.

P. Cosm'a m. p.

Harsianu m. p.

Despre incassarea tacs'eloru dela membrii asociatiunei transilvane etc.

In Numerulu 150 din 4/16 Iulie a. c. alu diariului „Tribuna“ unu corespondente din Turd'a ocupandu-se de lucrurile adunarei despartieméntului alu XVIII tinuta in Turd'a la 9 Iuliu, imputa comitetului centrale alu asociatiunei, ca nu se interesédia de incassarea tacs'eloru si apoi adaoge, ca daca comitetulu ar fi trimisu membriloru cuitantie, atunci mai toti 'si ar fi platitu regulatu din anu in anu tacs'a de membru.

Mai departe acelasi d. corespondente crede ca ar fi bine sè se faca unu registru sau unu catalogu tiparitu alu tuturoru membriloru asociatiunei, antaiu dupa anii in cari s'au inscristu de membrii si a dóu'a óra dupa despartiemente, ér apoi acelu catalogu sè se publice in fie-care anu, sè se amplifice si coréga etc.

Bune si frumóse sunt propunerile dlui corespondente, alu carui scopu este de a inmulti pre cátu se póte averea asociatiunei; ne permitemu inse a observa, ca le lipsesce originalitatea si ca dn: corespondente se pare a fi fórte reu informatu despre activitatea comitetului centrale in acésta directiune, ceea ce abia póte se purcéda din alta cauza, de cátu ca d-sa nu se va fi aflandu nici in sessiunea acteloru asociatiunei transilvane publicate dela anulu 1861 pana la 1867 in câte unu volumu pe fiecare anu, éra dela anulu 1868 pana in anulu curgetoriu comunicate membriloru asociatiunei in organulu ei „Transilvania“ in cursu de 15 ani; preste acestea fi voru fi lipsindu inca si urmatóarele acte impartite in anii respectivi pe la toti membrii ordinari ai asociatiunei si anume:

I. „Provocare. Comitétulu Asociatiunei transilvane amesuratu decisiunei aduse in siedinti'a sa din 6 Septembrie 1864. §. 53 are onóre pre . . . . . Domni'a Ta a Te provocá, cá se benevoiésci a raspunde la fundulu asociatiunei tacs'a de membru ord. restante pre anu . . . . . in suma de . . fl. . . cr. v. a., cá cu modulu acest'a se corespundi parolei date; ceea ce natiunea astépta dela Domni'a Ta.

Dela comitetulu asociatiunei transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului român.

Sibiu in 16 Septembrie 1864“.

Sè se observe bine, cã acèsta provocare a fostu facuta in anulu 1864 adeca indata la 3 ani dupa infintiarea asociatiunei.

II. „*Conspectu*. Despre P. T. Domnii membrii fundatori, ordinari si onorari ai asociatiunei transilvane române pentru literatur'a româna si cultur'a poporului român, cum si despre ofertele si colectele intrate in favórea aceleiasi dela prim'a sa urdire pâna la a V-a adunare generala tinuta la Abrudu in anulu 1865, datu in tipariu din partea comitetului asociatiunei. Sibiu tipografi'a archidiecesana 1866“.

Acestu conspectu tiparitu in formatu 4° pe 6^{1/2} côle, cu rubrice pe 4 ani, intru care se arata exactu tóte restantiele si intru care se vedu o multime de membrii inscrisi la 1861—2 in care au si platitu, apoi s'au si retrasu cu totulu, ér altii s'au retrasu dupa 2 sau 3 ani, mai multi au declarat in scrisu càtra comitetu, cã nu mai voru se fie membri ai asociatiunei.

In fruntea acestui conspectu de 6^{1/2} côle, se vede o precuventare a comitetului centralu cu data Sibiu 6 Februaru 1866, a carei lectura o recomãdamu astadi si ori cându, cã pre un'a ce este intemeiata pe acte oficiali si este instructiva chiaru si pe dieci de ani inainte. Tabel'a membriloru coprinde la pag. 6—8 membrii fundatori 29, éra pâna la pag. 9, se vedu 26 membrii cu câte o suta fl.; dela pag. 10—36 sunt trecuti membrii ordinari in numeru de 866, atãtu cei carii au platitu tacs'a de 5 fl. regulatu, éra altii si mai multu, cãtu si multimea acelorã carii au remasu in restantia.

Urmédia membrii onorari in numeru de 42, dela cari nu se presupune nici o tacsã.

Dela pag. 38—56 sunt trecute ofertele dela 8 barbati generosi, carii au numeratu odata pentru totdeuna câte 25, 50, 75 si unulu 150 fl. Vinu apoi colectele facute in diverse timpuri si ocazioni, dela comune, corporatiuni, alumni si altii.

Acestu conspectu tiparitu s'a impartitu in totu cuprinsulu tierei. Resultatulu a fostu, cã unii membri au trimisu restantiele, altii n'au voitu se audia de ele, multi au declarat in scrisu cã si cei din 1864, cã se retragu cu atãtu mai vertosu, daca au fostu dati in publicu.

Bine se ne insemnamu, cã publicarea acestui conspectu a fostu votata si comissa comitetului de càtra adunarea generala din Abrudu dela 1865. Fãra unu votu cã acèsta comitetulu nu ar fi pututu face spesele relative considerabili cerute pentru tiparirea de 6^{1/2} côle, care costa preste 120 fl. cu legatu cu totu.

III. In adunarea generala din Siomcuta-mare tinuta in Augustu 1869 s'a votatu cã corolariu firescu la statutele asociatiunei transilvane pentru lit. rom. Regularea medilóceloru spre ajungerea scopului asociatiunei transilvane pentru literatur'a româna si cultur'a poporului român. Sibiu tipografi'a S. Filtsch 1871. Unulu din scopurile principali

ale acestei regulari este invederatu: adunarea de mijlóce materiali, averi in bani, fãra care nu se póte face nimicu sau mai nimicu. Ce se vedi inse? Despartiementele prevediute in acelu regulamentu in numeru de 22 nu s'au infintiatu tóte nici pâna in diu'a de astadi, de si comitetulu a incercatu in cursulu aniloru tóte mijlócele posibili spre a le infintia si organisa. A da pe fãcia pedecele pe care le intimpina comitetulu mai alesu in câteva tinuturi parasite de toti santii, ar fi unu lucru din cele mai neplacute.

IV. Intraceea in prevederea infintiarei despartiemintelor si dupa publicarea regulamentului, in urmarea adunarii generale dela Fagarasiu, 7 si 8 Augustu 1871, s'au aflatu cu cale a se publica unu conspectu nou de toti membrii ordinari, cãti s'au inscrisu succesive dela urdirea acestei asociatiuni in anulu 1861 pâna in anulu 1871. In acestu conspectu compusu dupa unu metodu mai simplu, publicatu in anulu 1872 pe 4 côle 4° micu, aflamu numerulu totale alu membriloru cu câte 5 fl. pe anu, de 1287, éra numerulu comunelor inscrise totu ca membrii 18, adeca numerulu totale 1305 de membrii. Dara o multime din acei membri s'au trecutu in acestu catalogu numai spre a observa regularitatea in cartile de contabilitate, pentrucã ei aparu totu cã in conspectulu din 1866, cã adeca dupa unu anu sau doi n'au mai voitu se scie de asociatiune, sau cã pe lângã zelulu celu mai curatu, apasati de loviturile sortiei omenesci, n'au mai fostu in stare de a implini angagementulu luatú odinióra de buna voia asup'a loru. De aceea îi vedemu aratati in restantie pe câte 6, 7, 8 si 9 ani din cei diece trecuti pâna la 1871. Altii éra si se mutasera din viéti'a acèsta; inse asia, cã comitetulu sau nu a fostu informatu de càtra nimeni despre casurile de mórte, sau numai la câte doi trei ani afla cã din intèmplare, cã cutare membrii nu mai petrecu intre cei vii. Nici macaru necrológe tiparite in memori'a persónelor fruntasie repausate nu i se prea trimitu. Sunt si casuri de acelea, unde fostii membri ai asociatiunei au parasitu patri'a acèsta, fãra cã se fie incunoscutiatu pe cineva despre migrarea loru.

Cu tóte acestea, daca adunãrile generali aru fi aflatu cu cale cã se arunce pe fiecare anu câte o suma de 100—120 fl. pentru tiparirea din nou a catalogului membriloru, comitetulu n'ar fi lipsitu a esecuta conclusele loru; adunãrile generali inse care au urmatu, vedindu puçinulu folosu alu publicãrei acelorã conspecte sau catalóge, in cea tinuta la Reghinulu-sasescu in Augustu 1875 a luatú numai conclusulu, ca comitetulu se tipãrèscã si se impartia prin despartiemente inca si urmatórea:

„Nr. prot. S. IV. p. 49. 1876.

Provocare. In urm'a hotãririi, care — in conformitate cu hotãrirea respectiva a adunãrii generale din 1866 — s'a facutu la adunãrea generala din Reghinulu sasescu, in siedinti'a din 30 Augustu 1875 Nr. prot. XXI cu privire la incassarea tacselor restante, si inscrierea loru dupa sirulu aniloru dela domnii membrii ordinari ai Asociatiunei transilvane, comitetulu se afla nece-

sitatu a provocá prin acést'a pre . . . . .
se binevoiasca séu a plati tacsele restante; séu
a declará in scrisu, de se mai considera pre sine
de membru alu asociatiunei séu ba?

Declaratiunea se póte face in dosulu acestei pro-
vocari, retransmitendu-o.

Din siedinti'a ordinaria a comitetului Asociatiunei
transilvane, tinuta in 14 Martie 1876 in Sibiiu.

Iacob Bologa m. p.,
presiedinte.

Dr. D. P. Barcianu m. p.,
secretaru alu II-lea.

Amu fi in stare de a mai cita inca si o multime
de procese verbali si ordine date de càtra comitetulu
centrale alu asociatiunei si prin cassariu càtra despar-
tiemente pentru incassarea tacselor; dupa ce inse ace-
lea se afla publicate in organulu Asociatiunei, ne place
a crede, cà d. corespondente alu „Tribunei“ nu va lipsi
a le citi pe tóte, pentru cá se se informadie si mai exactu
despre adeverat'a stare a lucrului.

In càtu pentru publicarea din nou sau pe fiecare
anu a catalogului tuturor membrilor asociatiunei, dlu
corespondente sau ori care altu membru n'are de càtu
se insinue la presidiu cu o di inainte de adunare o pro-
punere in sensulu acesta, sustinuta si de càtra alti co-
legi, spre a se da la o comisiune si dela aceea in desbaterea
adunarei, apoi se fie prea incredintiatu d. corespondente,
cà comitetulu nu va lipsi a esecuta conclusulu adunarei
generale; dara numai dela sine nu póte risca spese ne-
votate de nici o adunare.

In fine nu ar stricá nici-decum, daca amu reflecta
fiecare din noi, cà unu comitetu de cultura si literatura
nu are alta potestate executiva, decàtu numai influinti'a
sa morala*).

*Unu membru alu Asociatiunei care a
participatu la 14 adunari generale.*

Bibliografia.

— Timisiana fóia pentru trebuintiele poporului ro-
manu. Apare in fie-care dumineca. Anulu I. Pretiulu Pen-
tru Austro-Ungari'a: pe unu anu intregu 4. fl. — pe 1/2 de
anu 2 fl. — pe 3 luni 1 fl. Pentru strainatate: pe unu anu
14 franci. — pe 1/2 de anu 7 franci. — pe 3 lune 4 franci.

— Actele conferentiei electorale a repre-
sentantiloru alegatoriloru romani din Ungari'a
si Transilvani'a tinuta in Sibiiu la 1 2 si 3 Iunie 1884
Sibiiu 1884. Tipariulu institutului tipograficu societate pe actii.
Form. 8° mare. Pretiulu 1 fl. v. a. Ore actele acestea pentru
cine se voru fi tiparitu, daca romani au si uitatu de ele?

*) In anulu curentu (1885) pe bas'a noului normativu
pentru incassarea tacseloru anuale, votatu in siedinti'a din 31
Otomvrie 1884, s'au espedatu din partea cassariului regis-
trele si cuitantiile la directiunile despartimentului in 25 Febr.
Pana acum inse numai 2—3 directiuni au respunsu pana in
18 Iuliu 1885.

— Resultatele Filosofiei séu cunoscintiele cele
mai de frunte despre natur'a spirituale a omului, despre rela-
tiunile si scopulu lui ecspuse in modu popuralu de profesorulu
Dr. Iosifu Frapporti si prelucrate in traducere libera de Ioanu
Papiu, preotu de dieces'a Gherlei, spiritualu la institutu co-
rector. ung. reg. provinc. (asesoru consistorialu si vice-proto-
popu onor.) Pretiulu unui esemplariu 60 cr. si portulu pos-
talu. Gherl'a, 1885.

— Alexandru I. Siontiu Poeme si Maxime 1879—1885.
Demandons-nous donc d'abord, quand nous étudions une oeuvre
littéraire quelle qu'elle soit, quelle est la patrie de l'auteur,
quel est le gouvernement sous le quel il a vécu, quelles éta-
ient les moeurs et les habitudes de ses contemporains. Paulu
Albert: La Poesie p. 12. Pour éprouver le sentiment de
l'art, il faut oublier la science; pour cultiver la science, il
faut proscrire le sentiment de l'art. Ernest Naville: La
Physique Moderne p. 58. Pretiulu 4 lei; Bucuresci Tipo-
Litografi'a Dor. P. Cucu, Bulevardulu Elisabeta, Nr. 8 1885.

— Georgie Lazaru si scól'a romàna, memoriu
de Petru Poenariu fostu directoru alu colegiului s. Sava
in Bucuresci si de G. Sionu Bucuresci 1871 Pretiulu numai 40 cr.

Sarmanu Lazaru, restauratoru alu scólei romànesci, cum
esci datu uitarei.

— Convorbiri literare. Director: Iacob Negruzi.
Apare la Bucuresci la 1-a a fiecarei luni. Pretiulu abona-
mentului 6 fl. v. a. pentru Austro-Ungari'a Se primescu si
abonamente anuale platibile cu numerulu pe pretiulu pe 75
crucei numerulu. Unu numeru constitue o brosiura cu con-
tinutulu de 4 pana la 7 còle de 16 pagine. Abonamente anuale
primesce W. Krafft in Sibiiu, unde se afla si Nrii 1, 2 si 3
in pretiulu de càte 75. cr.

— Plutasiulu naratiune americana dupa Fr. Gers-
aecker trad. de B. V. Vermont. Bucuresci 50 cr.

Nr. 165 1885 pres.

Convocare.

In conformitate cu §§ 14 si 21 din statutele asso-
ciatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a
poporului romànu, si pe temeulu conclusulu adunarei
ei generale din 18 Augustu 1884 n. sied. II. p. prot.
32, si alu comitetului aceleia din 3 Iulie a. c. Nr. 165
se convóca pentru anulu curentu adunarea generala a
mentionatei asociatiuni pe diu'a de 29 Augustu st.
n. a. c. in orasiulu Gherl'a — Armenopole.

Acést'a aducendu subscrisulu presidiu la cunoscintia
publica, invita pre onorabiliu membrii ai amintitei asso-
ciatiuni a lua parte in numeru càtu mai mare la sie-
dintiele acelei adunari.

Presidiulu asociatiunei transilvane pentru literatur'a
romàna si cultur'a poporului romànu.

Sibiiu, in 3 Iulie n. 1885.

Iacob Bologa,
vice-pres.